

Milli azadlıqdan
şirin nemət yoxdur!

J. Aliyev

Prezident Azərbaycan xalqını təbrik etdi

➔ Bax səh. 2

**YENİ
AZƏRBAYCAN**

Azərbaycan dövlət müstəqilliyi Azərbaycan xalqının milli sərvətidir.
Qəzet 1993-cü ilin aprel ayında nəşr olunur. Yeni Azərbaycan Partiyasının qəzeti.

06 iyun
2025-ci il,
cümə
№ 097 (6924)
Qiyamət
60 qəpik

Mənəvi birlik və vəhdət rəmzi...

➔ Bax səh. 2

Bakı Bəyanatında yer alan mühüm çağırışlar...

➔ Bax səh. 3

Azərbaycan Şimal və Baltik dövlətləri ilə münasibətlərin inkişafında maraqlıdır

➔ Bax səh. 3

4 iyun - “Məmmədəmin”in qiyamı” idi...

Dünya praktikasında qəbul olunmuş gerçəklik bundan ibarətdir ki, hər bir dövlətin siyasi sabilliyi onun iqtisadi-sosial sabitliyinə söykənir, iqtisadi idarəetmə arzuolunmaz həddə çatdıqda iqtisadi tənəzzül başlayır və sonda siyasi idarəetmə də itirilir. Bu baxımdan 1993-cü ildə hakimiyyətə olmuş AXC-Müsavat İttidatının hakimiyyətini itirməsi heç bir halda siyasi-hərbi...

➔ Bax səh. 5

Kəlbəcər və Laçını birləşdirən yeni yol

➔ Bax səh. 4

Yeni hədəflər müəyyənləşdirilir

Azərbaycan hökuməti Asiya İnkişaf Bankı (AİB) ilə kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf etdirilməsində birgə əməkdaşlığı müzakirə edib. İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov bankın Cənubi, Mərkəzi və Qərbi Asiya üzrə...

➔ Bax səh. 4

Azərbaycan fəal iş aparır...

Birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş, əsir və girov götürülmüş vətəndaşlarımızın əksəriyyətinin taleyi hələ də müəmmalı olaraq qalmaqdadır. Vətən müharibəsindəki qələbəmiz bu istiqamətdə də mühüm addımların...

➔ Bax səh. 4

Banklar üçün cəlbedici sektor...

2025-ci ilin birinci rübündə Azərbaycanın qiymətli kağızlar bazarında 17 milyard 896,9 milyon manatlıq əməliyyat aparılıb. Bu, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2,2 dəfə çoxdur. Mərkəzi Bankın (MB) məlumatına görə...

➔ Bax səh. 5

Sağlam gələcək naminə!

Düzgün qidalanma insan sağlamlığının ilkin şərtidir. Lakin qidalanmadan öncə daha vacib bir nüans var: Ərzaqların düzgün şəkildə saxlanılması, sanitariya qaydalarına riayət edilməsi. Bu fakt qida təhlükəsizliyi nöqtəyi nəzərdən çox vacibdir. Nəzərə alınmalıdır ki, müasir dünyada hər keçən gün qida çeşidliliyi artır - bu çoxçeşidlilik...

➔ Bax səh. 8

Moskva - Kiyev - Vaşinqton üçbucağında sülh axtarışı: reallıq, taktika və tərəddüdlər

➔ Bax səh. 6

Prezident Azərbaycan xalqını təbrik etdi

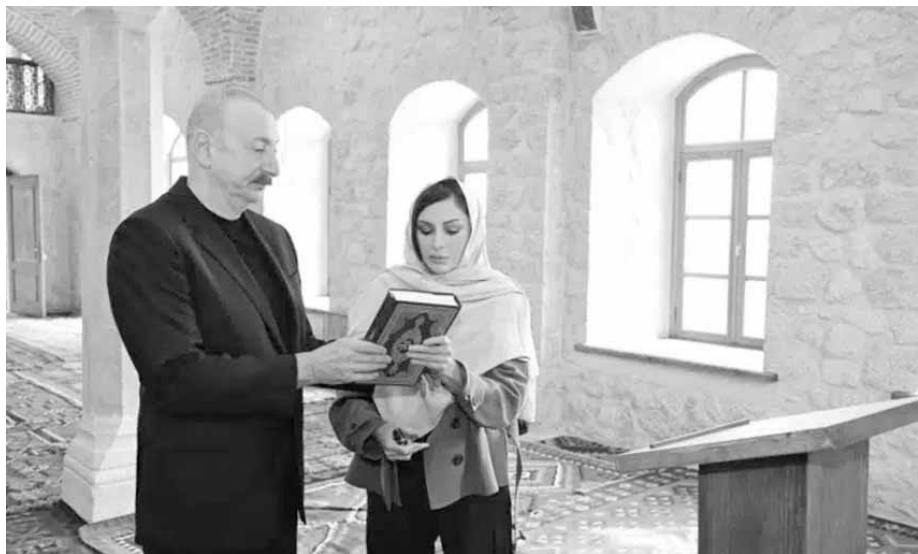
Prezident İlham Əliyev Qurban bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik edib. Təbrikdə deyilir: “Sizi müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edir, hər birinizə ən səmimi arzularımı yetirirəm. Dünya müsəlmanlarının mənəvi birlik və vəhdət rəmzi olan Qurban bayramı Uca Yarananın bəşəriyyət üçün hidayət yolu seçdiyi İslamın əsas bayramlarından biri kimi insanları həmişə bərabərliyə, qardaşlığa və fədakarlığa dəvət edir. Cəmiyyətimizdə humanizmi və xeyirxahlıq

duygularını daha da gücləndirən Qurban mərasimləri hər il Azərbaycanda yüksək əhval-ruhiyyə və təntənə ilə keçirilir. Bu günlərdə dövlətimizin tərəqqisi, xalqımızın rifahı və əmin-amanlığı üçün dualar edilir, şəhidlərimizin nurlu xatirəsi ehtiramla yad olunur. Ümidvar olduğumu bildirirəm ki, saf niyyətləriniz, dua və diləkləriniz gerçəkləşəcək, Ulu Tanrının mərhəməti heç zaman xalqımızın üstündən əskik olmayacaqdır.

Əziz bacı və qardaşlarım!

Mübarək Qurban bayramı günlərində bir daha sizə və dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan bütün soydaşlarımıza səmimi təbriklərimi çatdırır, ailələrinizə xoşbəxtlik, süfrələrinizə bol ruzi və xeyir-bərəkət arzulayıram. Qurban bayramınız mübarək olsun!

Mənəvi birlik və vəhdət rəmzi...

Elə bayramlar var ki, insanlar onu hər zaman gözləyir və daxildən gələn böyük sevgi hissi ilə qeyd edirlər. Qurban bayramı da bu sırada yer alır. Bu gün ölkəmizdə Qurban bayramı yüksək səviyyədə qeyd olunur. İnsanlar əziz günlərin, Uca Yarıdana yaxın olmağın sevincini yaşayırlar. Prezident İlham Əliyev Qurban bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqına təbrik ünvanlayıb və ən səmimi arzularımı çatdırıb. Təbrikdə bildirir ki, cəmiyyətimizdə humanizmi və xeyirxahlıq duyğularını daha da gücləndirən Qurban mərasimləri hər il Azərbaycanda yüksək əhval-ruhiyyə və təntənə ilə keçirilir. Bu günlərdə dövlətimizin tərəqqisi, xalqımızın rifahı və əmin-amanlığı üçün dualar edilir, şəhidlərimizin nurlu xatirəsi ehtiramla yad olunur.

Dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri

Qısa müstəqillik tarixində Azərbaycan böyük uğurlara imza atıb. Bu gün dünyaya nümunəvi inkişaf modeli təqdim edən respublikamız beynəlxalq münasibətlər sistemində layiqli yer tutur. Dünya ölkələri Azərbaycanın regionda yaratdığı sülh və sabitlik üçün zəruri olan yeni reallıqları, global təhdidlər qarşısında beynəlxalq həmrəyliyin gücləndirilməsinə verdiyi davamlı töhfələri yüksək dəyərləndirərək ölkəmizə və onun Liderinə böyük hörmət bəsləyirlər. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi tam təmin olunub və ölkəmiz üçün yeni strateji mərhələ başlayıb.

İnamlı inkişafı təmin edən fundamental amillər sırasında müstəqil Azərbaycan dövlətinin ideoloji əsaslarının rolunu xüsusi qeyd edə bilərik. Qısa müstəqillik tarixində məqsədyönlü siyasət sayəsində dünya birliyinin suveren aktoru səviyyəsinə yüksələn respublikamızın ideoloji əsasları, daxili və xarici siyasətin prioritetləri möhür mi milli maraqlar üzərində formalaşıb. Bugünkü güclü Azərbaycan milli köklərə möhkəm bağlı olan bir dövlətdir.

Ölkəmizdə Ulu Öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli-mənəvi dəyərlərimizə qayğı siyasəti son 20 ildən artıq müddətdə Prezident İlham Əliyev tərəfindən eyni ardıcılıqla davam etdirilib. Dövlət başçısı bəhs olunan dövrdə qloballaşma şəraitində milli dilimizin inkişafına və yad təsirlərdən qorunmasına, Azərbaycan ədəbiyyatının latın qrafikası ilə nəşrinə, zəngin mədəniyyətimizin təbliğinə, tariximizin araşdırılmasına dair çoxsaylı fərman və sərəncamlar imzalayıb. Ölkəmizdə gənc nəslin milli ruhda tərbiyə olunması diqqət mərkəzində saxlanılır. Dövlətin hərtərəfli qayğısı sayəsində cəmiyyətdə xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinə böyük bağlılıq yaranıbki, bu da möhkəm həmrəyliyəmizin mühüm şərtidir.

Xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin ayrılmaz hissəsi

Qədim tarixə malik Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlər sisteminin formalaşmasında və zənginləşməsində İslam dini mühüm rol oynayır. VII-VIII əsrlərdən etibarən xalqımızın həyat tərz, mədəniyyəti, möişəti bəşəriyyəti saflığa, bəliyyə səsləyən İslam dini ilə sıx vəhdətdə olub və təbii ki, bu dinin çağırışları xalqımızın həyata baxışının, yaşam fəlsəfəsinin formalaşmasına öz müsbət təsirini göstərib. Keçmiş sovet rejimi Azərbaycanın da tərkibində olduğu ittifaqın ərazisində digər dinlər kimi, İslam dininə də sört qadağalar qoymuşdu. Ancaq xalqımız bu qadağalara baxmayaraq

Prezidentin Sərəncamı ilə... Təşkilat Komitəsi yaradıldı

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü sessiyasının (WUF13) keçirilməsi ilə əlaqədar Təşkilat Komitəsinin yaradılması haqqında sərəncam imzalayıb. AZƏRTAC xəbər verir ki, sərəncama əsasən, sessiyanın 2026-cı ildə Bakı şəhərində keçirilməsi ilə əlaqədar yaradılan Təşkilat Komitəsinin sədri Prezident Administrasiyasının rəhbəri Samir Nuriyevdir. Təşkilat Komitəsinə

BMT-nin Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun XIII sessiyasının təşkili və keçirilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı hazırlayıb həyata keçirmək və əməliyyat şirkətinin yaradılması ilə əlaqədar tədbirlər görmək tapşırılıb. Həmçinin Nazirlər Kabinetinə sərəncamda nəzərdə tutulan Tədbirlər Planının icrası ilə bağlı maliyyələşdirməni təmin etmək və digər zəruri məsələlərin həlli üçün tədbirlər görmək barədə tapşırıqlar verilib.

70 il ərzində etiqadını, İslam dininə sadıqlılığını qəlbində qoruyub saxladı. Azərbaycan ötən əsrin doxsanıncı illərinin əvvəllərində müstəqillik qazandıqdan sonra adət-ənənələrimizə, o cümlədən də İslam dininə münasibət tamam dəyişdi. Müstəqil Azərbaycanda milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və daha da zənginləşdirilməsi siyasətinin, hər cəhətdən nümunəvi olan dövlət-din münasibətlərinin əsası böyük siyasətçi Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub.

Son iyirimi ildən artıq müddətdə isə Ulu Öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu nümunəvi dövlət-din siyasəti Prezident İlham Əliyev tərəfindən eyni ardıcılıqla davam etdirilib. O cümlədən ölkə ərazisində dini abidələrin, məscidlərin, ibadətqahların bərpası istiqamətində mühüm işlər görüldü. Əgər SSRİ dövründə Azərbaycanda cəmi 17 məscid fəaliyyət göstərirdisə, indi onların sayı iki minə ötüb, həmçinin ölkə ərazisində 700-dən çox pir və ziyarətgah fəaliyyət göstərir. Hazırda respublikamızda təxminən 300 məscid dövlət tərəfindən tarixi abidə kimi qorunur.

Ölkə ərazisində tarixi dini abidələrin bərpasında Cənubi Qafqazın ən böyük ictimai təşkilatı olan Heydər Əliyev Fondu da yaxından iştirak edir. Bu məqamda qeyd edək ki, Azərbaycanın çoxlu sayda tarixi-mədəni-dini abidəsi Ermənistanın apardığı işğalçılıq siyasəti nəticəsində düşmən əlinə keçmişdi. Həmin abidələr otuz illik işğal dövründə ermənilər tərəfindən vəhşicənə dağıdılıb və yaxud təhqirlərə məruz qalıb. Hazırda Vətən müharibəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərdə genişmiqyaslı quruculuq-bərpa işləri həyata keçirilir. Həmçinin ermənilər tərəfindən dağıdılmış dini abidələrimizə ikinci həyat verilir. Onlar tarixi fotolara istinad edilməklə bərpa olunur. Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə bu şərəfli missiyanı Heydər Əliyev Fondu öz üzünə götürüb. Artıq bir sıra abidələrin bərpası tamamlanıb, digərlərində isə işlər intensiv şəkildə davam etdirilir.

Mübariz FEYİZLİ

Azərbaycan - İran: Münasibətlərdə dönüş nöqtəsi

Ölkələrimiz arasında əlaqələrin dinamik surətdə inkişafına böyük ümidlər var

Yerləşdiyi geocoğrafiyanın lider ölkəsi olan Azərbaycanın inkişaf tempi, bölgənin gələcək inkişafı ilə bağlı yaratdığı reallıqlar beynəlxalq aləmdə yaxın tərəfdaş qismində qəbul olunmamızda böyük əhəmiyyət daşımaqdadır. Bu gün Azərbaycan dünyanın aparıcı dövlətləri, o cümlədən, beynəlxalq təşkilatlar ilə ikitərəfli əlaqələrə malikdir. Bakı xüsusilə region ölkələri ilə münasibətlərə olduqca həssas yanaşır - bu mənada İran ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin yüksək səviyyədə inkişafı yeni yaranan iqtisadi-ticarəti situasiyanı daha da gücləndirən amillər sırasında qeyd olunur, siyasi əlaqələrin stabililiyinə xidmət edir. Tehran ilə Bakı arasındakı yaxın qonşuluq münasibətlərinin dərinləşməsi regional inkişaf tempinə müsbət təsirlərini göstərir. Yeri gəlmişkən, iyunun 4-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ilə İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkiyan arasında telefon danışığı olub. Müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə bir-birini və iki ölkənin dost, qardaş xalqlarını səmimiyyətlə təbrik edən dövlət başçıları Məsud Pezeşkiyanın respublikamıza rəsmi səfərini xatırlayaraq aparılan səmərəli mükərrərləri yüksək dəyərləndiriblər.

Tarixi bağlara əsaslanan əlaqələr

Bəhs edilən münasibətlər həm yaxın qonşuluq prinsiplərinə, həm də tarixi bağlara əsaslanır. İran Prezidenti Məsud Pezeşkiyanın aprelin 28-də Bakıya rəsmi səfəri zamanı dövlət başçıların bir-birinə “əziz qardaşım” deyə xitab etmələri, ikitərəfli əlaqələri qardaşlıq münasibətləri kimi səciyyələndirmələri xüsusi diqqət çəkir. Bu, iki dövlət və xalq arasındakı yaxınlığın, səmimiyyətin necə yüksək səviyyədə olduğunu ayəni təsdiqdir. Azərbaycan ilə İranı çoxəsrlik qonşuluq əlaqə-

ləri birləşdirir. Məsud Pezeşkiyanın böyük nümayəndə heyəti ilə Azərbaycana səfərə gəlməsi və Prezident İlham Əliyev tərəfindən yüksək qonaqpərvərliklə qarşılanması ona dəlalət edir ki, hər iki tərəf həm dövlətlər, həm də cəmiyyətlər səviyyəsində qonşuluq münasibətlərini artırmaqla yanaşı, bir daha vurğulayıblar. Yeri gəlmişkən, onu da qeyd edək ki, İranın 12 dövlətlə quru sərhədləri var. Ən etibarlı sərhəd isə Azərbaycanladır. Xatırladaq ki, 44 günlük müharibədən sonra - 2020-ci il noyabrın 16-da Pre-

Xudafərin dostluq körpüsüdür

Azərbaycan-İran münasibətləri regionda yaranmış yeni siyasi-iqtisadi gerçəkliklər fonunda uğurla davam etdirilir. İki ölkə arasında siyasi dialoq yüksək səviyyədədir. Hər iki ölkənin rəhbərliyi regional əməkdaşlığı dəstəkləyir. Eyni zamanda Azərbaycan və İran rəhbərliyi 3+3 platformasının səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı güclü siyasi iradə nümayiş etdirir. Xatırladaq ki, bəhs olunan format çərçivəsində Tehrandə da görüş keçirilib. M.Pezeşkiyanın ölkəmizə səfəri çərçivəsində baş tutan tədbirlərdə liderlər bu mövqeyə sadiq olduqlarını bir daha vurğulayıblar. Yeri gəlmişkən, onu da qeyd edək ki, İranın 12 dövlətlə quru sərhədləri var. Ən etibarlı sərhəd isə Azərbaycanladır. Xatırladaq ki, 44 günlük müharibədən sonra - 2020-ci il noyabrın 16-da Pre-

zident İlham Əliyev sərhəd bölgəsində səfərdə olub və Xudafərin körpüsünü “Dostluq körpüsü” adlandıırıb. Xudafərin adı bir körpü deyil. O, əbədi olaraq dostluq, qardaşlıq körpüsü kimi qalmalıdır.

Dostluğun, yaxın qonşuluğun əyani təsdiqi...

İki Prezident arasında baş tutmuş telefon danışığı əsnasında hazırda iki ölkənin aidyyəti dövlət qurumlarının Məsud Pezeşkiyanın ölkəmizə rəsmi səfəri zamanı qarşıya qoyulan tapşırıqların həyata keçirilməsi üçün söylərinin davam etdirdikləri vurğulanıb. Səfərin nəticəsi olaraq Bakı-Təbriz aviareysinin bərpası və Bakı-Tehran istiqamətində təyyarə reyslərinin sayının artırılması qeyd edilib, bunun xalqlarımız arasında təmasların artmasına müsbət təsir göstərəcəyinə əminlik ifadə olunub. Azərbaycan-İran əlaqələrinin inkişafında hazırda dönüş nöqtəsinin olduğu vurğulanıb və birgə sözlərlə ölkələrimiz arasında münasibətlərin müxtəlif sahələrdə dinamik surətdə inkişaf edəcəyinə ümidvarlıq bildirilib.

Son illərdə Azərbaycanla İranın birgə reallaşdırıqları layihələr dostluğun, yaxın qonşuluğun əyani təsdiqidir. İndiyədək nəqliyyat sahəsində fəal əməkdaşlıq for-

malaşılıb. Hər iki ölkə Şimal-Cənub Dəhlizində öz səylərini birləşdirib. İki qitə arasında daşınacaq yüklərin 15 faizi bu dəhliz vasitəsilə həyata keçirilə, Azərbaycanla İran külli miqdarda gəlir əldə etmək imkanı qazanacaqlar. Hazırda iki dost ölkə Şimal-Cənub Dəhlizinin funksionallığının artırılmasına böyük səy göstərir. O cümlədən indiyədək respublikamız bu marşrut üzrə öz ərazisində böyük infrastruktur layihələri həyata keçirib. Bakı Beynəlxalq Ticarət Limanının yükəşirə qabiliyyətinin artırılması ilə yanaşı, Ələt-Astara avtomobil yolu yenidən qurulub. İran Astarası ilə Azərbaycan Astarası arasında yeni dəmir yolu körpüsü tikilərək istifadəyə verilib, Astaracay üzərində yeni avtomobil körpüsünün tikintisi artıq başa çatıb. Hazırda Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolları QSC İranın Astarə şəhərində yük terminalının tikintisini davam etdirir. Hazırda, eyni zamanda, Ağbend istiqamətində yeni avtomobil körpüsü tikilir. Bu körpü tikildəndən sonra o da Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin bir hissəsi olacaq. Bu körpü təkcə Azərbaycanın əsas hissəsini onun ayrılmaq parçası olan Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirən körpü deyil, bu, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin bir seqmentidir.

Bənzərsiz su diplomatiyası

Azərbaycan və İran qonşu dövlətlər olaraq Araz çayı vasitəsilə bənzərsiz su diplomatiyası həyata keçirirlər. “Xudafərin” və “Qız Qalası” hidroqovşaqlarının inşası ilə ikitərəfli münasibətlərdə yeni bir səhifə açılıb. Ölkələrimiz arasında xoş niyyətə əsaslanan münasibətlərin inkişafını təmin edən siyasətin töhfəsi olaraq uzun illərdir fəaliyyət göstərən Araz, Mil-Muğan su anbarları və Araz Su Elektrik Stansiyasından sonra Araz çayı üzərində “Xudafərin” və “Qız Qalası” hidroqovşaqları və su elektrik stansiyaları layihəsinin həyata keçirilməsi göstərir ki, Azərbaycan və İran öz aralarında sərhədi davamlı şəkildə səmərəli əməkdaşlıq imkanlarına uğurla çevirən ölkələrdir.

Azərbaycan qarşıdan gələn dövrdə də İranla ikitərəfli əlaqələri inkişaf etdirmək istiqamətində siyasət yürüdəcək. Yaxın vaxtlarda Azərbaycanın İrandakı səfirliyinin açılması da gözlənilir. Artıq səfirliyimizə hücum edən şəxslər cəzalandırılıb. İyuldan səfirliyimiz yeni binada fəaliyyət göstərəcək. Yerləşməsi, uyğunlaşdırma işləri vaxt tələb edib.

Mübariz ABDULLAYEV

Humanitar əməkdaşlıq MDB çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətin əsas istiqamətlərindən biridir

Baş nazir: Azərbaycan ilə MDB ölkələri arasında ticarət döviyyəsinin müsbət dinamikasının qorunub saxlanılması sevindiricidir

İyunun 5-də Tacikistan Respublikasının paytaxtı Düşənbə şəhərində Müstəqil Dövlətlər Birliyinin Hökumət Başçıları Şurasının iclası keçirilib. Nazirlər Kabinetindən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Əli Əsədov iclasda iştirak edib. Tədbirdə çıxış edən Əli Əsədov gündəlikdəki iqtisadi, hüquqi və humanitar sahələrə aid məsələlərə yanaşı, MDB-nin fəaliyyəti ilə bağlı bütcdə və qadr məsələlərinə də diqqət çəkib.

Humanitar əməkdaşlığı MDB çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətin əsas istiqamətlərindən biri kimi qiymətləndirən Baş na-

zir, könüllülük hərəkatının inkişafı və bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayıb. “Məlum olduğu kimi, ötən ilin dekabrında Bakıda MDB-yə üzv dövlətlərin Könüllülük Hərəkatları Forumu uğurla təşkil olunub. Forumda MDB ölkələrindən gənclər fəal iştirak edib, çoxsaylı panel sessiyaları və dəyirmi masalar keçirilib” - deyər Ə.Əsədov əlavə edib.

İclas iştirakçılarının diqqəti, həmçinin 2025-ci ildə MDB çərçivəsində keçiriləcək mühüm mədəni və idman tədbirlərinə yönəldilib. Qeyd olunub ki, cari il sentyabrın 28-dən oktyabrın 8-dək Azərbaycanın Gəncə və digər şəhərlərində III MDB Oyunları keçiriləcək. Bu Oyunlar 23 idman növünü əhatə edəcək. “Artıq

Oyunların rəsmi internet saytı istifadəyə verilib və orada tədbirin hazırlıq prosesi, yarışların cədvəli və idman məkanları ilə bağlı məlumatlarla tanış olmaq mümkündür”, - deyər Baş nazir bildirib.

Ə.Əsədov, həmçinin Laçın şəhərinin “2025-ci il üçün MDB-nin Mədəniyyət Paytaxtı” elan edilməsi ilə əlaqədar Tədbirlər Planının təsdiqləndiyini qeyd edib. Həmin plana əsasən, konfransların, konsertlərin, sərgilərin, teatr və kino festivalının keçirilməsi, həmçinin müsabiqələrin və media turların təşkili nəzərdə tutulur.

Faşizm üzərində Qələbənin 80 illiyi münasibətilə həyata keçirilən tədbirlərdən danışan Baş nazir vurğulayıb ki, Azərbaycan xalqı bu Qələbəyə həm cəbhədə, həm də arxa cəbhədə əhəmiyyətli töhfə verib.

Ə.Əsədov, eyni zamanda, Azərbaycanın MDB-yə üzv dövlətlərlə iqtisadi-ticarət əlaqələrinin daha da genişləndirilməsinə böyük önəm verdiyini xatırladaraq deyib: “Bu baxımdan Azərbaycan ilə MDB ölkələri arasında ticarət döviyyəsinin müsbət dinamikasının qorunub saxlanılması sevindirici haldır. Belə ki, 2024-cü ildə ticarət döviyyəsi 7 faiz artıb. Cari ilin ilk 4 ayının yekunlarına əsasən isə 43

faiz artım müşahidə olunur”.

İclas iştirakçılarının Azərbaycanın nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində atdığı addımlar barədə məlumatlandıran Baş nazir qeyd edib ki, xüsusilə gömrük və tranzit əməliyyatlarının rəqəmsallaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilir. Azərbaycan Avrasiyanın mühüm nəqliyyat-lojistika mərkəzlərindən biri kimi “Şərq-Qərb” və “Şimal-Cənub” nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayır.

Azərbaycanda bərpaolunan enerji mənbələri sahəsində uğurla həyata keçirilən irimiqyaslı layihələr barədə danışan Ə.Əsədov vurğulayıb ki, Günəş və külək elektrik stansiyalarına dair imzalanmış müqavilələr 2030-cu ilə qədər ölkəyə əlavə 6 gigavat enerji təmin edəcək. “Eyni zamanda, Azərbaycanın Şərqi Zəngəzur və Qarabağ bölgələrində müxtəlif gücə malik su elektrik stansiyalarının tikintisi və istismara verilməsi hesabına hidroenerji potensialı daxili investisiyalar hesabına

artırılır. Görülən işlər nəticəsində növbəti beş il ərzində bərpaolunan enerji mənbələrindən enerji istehsalı potensialının ikiqat artırılması planlaşdırılır.” - deyər Baş nazir əlavə edib.

Sonda Baş nazir Əli Əsədov MDB çərçivəsində hökumətlərarası səviyyədə sıx əməkdaşlığın davam edəcəyinə ümidvar olduğunu ifadə edib. O, bunun üzv dövlətlər arasında ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlığın genişlənməsinə müsbət təsir göstərdiyini vurğulayıb.

İclasın yekununda MDB-yə üzv dövlətlərin hökumət başçıları tərəfindən bir sıra sənədlər imzalanıb.

Bakı Bəyanatında yer alan mühüm çağırışlar... Dekolonizasiya və təzminat məsələlərində elmi öhdəliklər

Azərbaycan müstəmləkəçiliyə və neokolonializmə qarşı mübarizə aparan xalqları dəstəkləyir. Dövlətimiz bu mövqeyini bütün beynəlxalq platformalarda bəyan edib. Bakı Təşəbbüs Qrupunun (BTQ) yaradılması da bu məqsəddə xidmət edir. Belə ki, Bakı Təşəbbüs Qrupu Qoşulmama Hərəkatının 2023-cü il iyunun 5-6-da Bakıda keçirilmiş nazirlər toplantısı çərçivəsində baş tutan tədbirin nəticəsi olaraq yaradılıb. Yarandığı vaxtdan Bakı Təşəbbüs Qrupu ölkəmizdə və xaricdə, o cümlədən BMT müstəvisində həmin xalqların hüquqları ilə bağlı çoxlu sayda beynəlxalq konfrans təşkil edib.

Beynəlxalq elmi konfransın əhəmiyyəti...

Yeri gəlmişkən, Bakı Təşəbbüs Qrupunun təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində “İmperial quruluş: müstəmləkəçilik ideologiyaları və reallıqlar” mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib. Tədbir BMT-nin müxtəlif strukturlarında dekolonizasiya sahəsində çalışan, eləcə də bu sahə üzrə ixtisaslaşmış alimlərin ilk beynəlxalq konfransıdır.

Elmi konfransda BMT-nin dekolonizasiya sahəsi üzrə təcrübəli ekspertləri, Fransanın keçmiş və hazırkı müstəmləkələrində fəaliyyət göstərən tanınmış alimlər, beynəlxalq hüquq sahəsində tanınmış mütəxəssislər, xarici ölkələrin Azərbaycanda akkreditə olunan səfirləri, eləcə də millət vəkili iştirak ediblər. Bu konfrans əvvəlki konfranslardan bir neçə cəhətdən fərqlənib. Xüsusilə də, əcnəbi qonaqların müstəmləkəçiliyin acınacaqlı vəziyyətinə elmi yanaşması və bu məsələni beynəlxalq təşkilatlar prizmasından dəyərləndirməsi baxımından diqqəti cəlb edib.

Konfransda müstəmləkəçilik siyasətinin ağır fəsadları, kolonial dövlətlərin əsərdəkində saxladığı xalqlara münasibətlər haqqında etirafatları siyasət, təbiiq olunan ayrı-seçkilik metodları, habelə neokolonializmin tərkib hissəsi olan təbiiq edilən siyasəti, iqtisadi və mədəni məhdudiyyətlər, milli kimliyin məqsədləşdirilməsi itirilməsi siyasəti elmi və metodoloji yanaşmalar arasında təhlil olunub. Tədbirdə beynəlxalq hüququn, habelə BMT qətnamələrinin tələbi olan dekolonizasiya prosesinin yekunlaşdırılmasının kolonial güclər tərəfindən qarşısının alınması və bu kontekstdə beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində mövcud imkanlardan istifadə, təsirli mexanizmlərin həyata keçirilməsi, həmçinin sistemli bərabərsizliklərin beynəlxalq təşkilatlar səviyyəsində həlli yolları və s. müzakirə edilib.

Bakı Bəyanatında nələr əks olunub?

Yeri gəlmişkən, “İmperial quruluş: Kolonial ideologiyalar və reallıqlar arasında” adlı beynəlxalq elmi konfransda Dekolonizasiya və təzminat məsələlərinin

də elmi öhdəliyə dair Bakı Bəyanatı qəbul edilib. Konfransda iştirak edən alimlər, o cümlədən akademiklər insan hüquqları, ədalət, dekolonizasiya, elmi azadlıq və həqiqət axtarışına dair global dəyərlərə sadıqlığını elmi təşəbbüs və yanaşmalar vasitəsilə bir daha bəyan ediblər. “Biz kolonializmin müasir cəmiyyətlərdə davam edən irsini nəzərə alaraq, onun ideoloji, siyasi, sosial, mədəni və iqtisadi təsirləri barəsində davamlı şəkildə elmi səviyyədə araşdırmanın vacibliyini qəbul edir və kolonializm anlayışının doğru dərk olunması, dialoqun təşviqi, insan ləyaqətinə və xalqların dekolonizasiya hüququna hörmətin inkişaf etdirilməsində elmi-tədqiqat və təhsilin həlledici rolunu vurğulayıırıq. Biz kolonial hakimiyyətin tarixi prosesləri və quruluşlarının qitələrdə dərin, çoxşaxəli təsirlər yaratdığını, lakin bunların çoxunun hələ tam şəkildə həll olunmadığını qəbul edirik. Müxtəlif elmi sahələri, regionları və intellektual ənənələri təmsil edən alimlər olaraq, kolonial irsin tədqiqi zamanı bərabərlik, sülh və doğru səlahiyyətlərin verilməsi istiqamətində fənlərarası əməkdaşlığın və müstəqil araşdırmanın vacibliyini təsdiq edirik”,-deyər bəyanatda vurğulanıb.

Yeni platforma yaradılır

Bildirilib ki, BMT-nin Afrika-mənsəli xalqlar üzrə Daimi Forumu və Afrikaəsilli xalqlar üzrə Ekspertlər Qrupunun təşəbbüsü ilə yaradılmış Afrikamənsəli xalqların tədqiqi üzrə Qlobal Şəbəkənin fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilir. Bu şəbəkə tədqiqatçılar, hüquq mütəxəssisləri, siyasi ekspertlər, təhsil işçiləri, akademik institutlar, məktəblər və universitetlər arasında əlaqə yaratmaqla,

BMT-nin iriçiliklə mübarizə mexanizmlərinə, üzv dövlətlərə, BMT agentliklərinə, vətəndaş cəmiyyətinə, hüquq müdafiəçilərinə və ictimaiyyətə dəstək göstərməyi hədəfləyir. Bundan əlavə, konfrans iştirakçıları elmi araşdırmalardan tarixən kənarda qalmış icmaların dekolonizasiya və insan hüquqları mövzusunda bilik mübadiləsinə cəlb edildiyi ilk beynəlxalq platformaların yaradılmasının vacibliyini bir daha vurğulayıblar. Bu yolla sistemli şəkildə ədalətsizliklərin aradan qaldırılmasına və intellektual plüralizmin təşviqinə yönəlmiş global səylərə töhfə vermək istəyi ifadə olunub. Bu yanaşmanı rəhbər tutaraq və hər hansı hüquqi öhdəlik yaratmadan, dekolonizasiya və təzminat məsələlərinə dair gələcək elmi əməkdaşlıq təşəbbüsləri dəstəklənilib və bu istiqamətə töhfə vermək niyyəti açıq şəkildə bəyan edilib.

“Bu məqsədlə biz beynəlxalq elmi həmrəyliyi gücləndirmək, tədqiqatçılar arasında əməkdaşlığı genişləndirmək, gənc alimləri dəstəkləmək və dekolonizasiya mövzusunda bilik mübadiləsinə şərait yaratmaq məqsədilə Dekolonizasiya üzrə Beynəlxalq Tədqiqat və Bilik Platformasının yaradılmasında ortaq niyyətimizi bildiririk. Biz beynəlxalq təşkilatları, hökumətlərarası qurumları, regional institutları və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrini bu platformaya dəstək verməyə çağırıırıq. Belə bir dəstək, sistemli şəkildə ədalətsizliklərin aradan qaldırılması, təzminatların verilməsi, dayanıqlı inkişaf və dekolonizasiyaya nail olmaq baxımından mühüm əhəmiyyət kəşb edəcək”,-deyər Bakı Bəyanatında vurğulanıb.

Nardar BAYRAMLI

Genişlənən əməkdaşlıq... Azərbaycan Şimal və Baltik dövlətləri ilə münasibətlərin inkişafında maraqlıdır

Hazırda beynəlxalq münasibətlər sistemində çox ciddi geostrateji dəyişikliklər baş verir. Məhz bu dəyişikliklər və digər proseslərin fonunda yeni çağırışlar meydana gəlir. Belə bir geostrateji şəraitdə milli dövlətlərin global sistemdə yeri və rolu məhz həyata keçirilən müstəqil siyasətdən də asılıdır. Bu kontekstdə müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin müstəqil aktor və Cənubi Qafqaz regionunun lider dövləti olan Azərbaycanın yaratdığı mənzərə unikal, mütərəqqi nümunə kimi çıxış edir.

Aİ regionun lideri olan Azərbaycanla əlaqələrə böyük önəm verir

Regional güc mərkəzi olan Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində etibarlı tərəfdaş kimi tanınır və dünyada böyük etimad qazanıb. Ölkəmiz xarici siyasətimdə milli maraqlar və beynəlxalq hüquq normaları ilə yanaşı, sülh, sabitlik, inkişaf, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq kimi meyarları da əsas götürür, yeni və daha mütərəqqi dəyərlər təqdim edir. Bu isə həm də regional və global inkişafa, sabitliyə, təhlükəsizliyə töhfə kimi xarakterizə edilir. Digər tərəfdən, milli maraqlara uyğun olaraq reallaşdırılan xarici siyasət sayəsində ölkəmiz həm ikitərəfli münasibətlərini, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq əlaqələrini uğurla davam etdirir.

Bütün bunların fonunda Avropa İttifaqının (Aİ) Azərbaycanla əməkdaşlıq imkanlarını genişləndirmək istəyi xüsusi vurğulanmalıdır. Azərbaycan Avropa İttifaqı ilə münasibətlərində daim beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, qarşılıqlı hörmət və bərabərliyə əsaslanan qurulan əməkdaşlıq əlaqələrinə uyğun olaraq qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq əlaqələrini uğurla davam etdirir.

Nazir müavini Y.Rəfiyev görüş zamanı həmçinin Azərbaycan ilə Ermonistan arasında normalaşma prosesi, post-münaqişə dövründə

Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində də vacib rol oynayır.

Azərbaycana maraq...

Şimal və Baltik dövlətləri xarici işlər nazirliklərinin ölkəmizə səfəri də Azərbaycan-Aİ münasibətləri kontekstində dəyərləndirilə bilər. Qeyd edək ki, iyunun 4-də xarici işlər nazirinin müavini Yalçın Rəfiyev Şimal və Baltik dövlətləri (İsveç, Finlandiya, Norveç, Danimarka, Estoniya, Latviya və Litva) xarici işlər nazirliklərinin siyasi direktorlarından ibarət nümayəndə heyəti ilə görüşüb. Görüşdə Azərbaycan ilə Şimal və Baltik dövlətləri arasında ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq mə-

sələləri müzakirə olunub, davamlı siyasi dialoqun saxlanılması üçün qarşılıqlı səfərlər və siyasi məsləhətləşmələr mexanizminin əhəmiyyəti qeyd olunub.

Görüşdə, həmçinin

Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın əhəmiyyəti vurğulanaraq müxtəlif istiqamətlər, o cümlədən enerji təhlükəsizliyi, ticarət, nəqliyyat, kommunikasiyalar, rəqəmsal inkişaf, kibernetik təhlükəsizlik sahələri üzrə inkişaf perspektivləri ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb. Azərbaycanın geostrateji mövqeyi, çoxtərəfli platformalar çərçivəsində oynadığı fəal rol, eləcə də daha geniş regionda sülhün bərqərar olması üçün göstərdiyi praktiki səylər və bütün bunların Azərbaycanla Avropa İttifaqı (Aİ) Azərbaycanla əməkdaşlıq imkanlarını genişləndirmək istəyi xüsusi vurğulanmalıdır. Azərbaycan Avropa İttifaqı ilə münasibətlərində daim beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, qarşılıqlı hörmət və bərabərliyə əsaslanan qurulan əməkdaşlıq əlaqələrinə uyğun olaraq qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq əlaqələrini uğurla davam etdirir.

Nazir müavini Y.Rəfiyev görüş zamanı həmçinin Azərbaycan ilə Ermonistan arasında normalaşma prosesi, post-münaqişə dövründə

bölgədəki vəziyyət, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan irimiqyaslı bərpa və yenidənqurma işləri, məcburi köçkünlərin əzəli torpaqlarına qayıdışı, eləcə də həmin ərazilərdə mina təhdidləri ilə mübarizə barədə məlumat verib. Görüşdə, habelə qarşılıqlı maraq doğuran digər ikitərəfli və regional məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparılıb.

Ünvanıylə, Azərbaycan milli maraqları çərçivəsində Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığa böyük önəm verir. Bu gün Azərbaycanla qarşılıqlı əməkdaşlığa əsaslanan tərəfdaşlıq münasibətlərinin davam və inkişaf etdirilməsi Aİ üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki Cənubi Qafqaz regionunun güc mərkəzi kimi çıxış edən, mühüm geostrateji üstünlüklərə malik olan Azərbaycanla əməkdaşlıq siyasi və iqtisadi perspektivlər nöqəyi-nəzərindən önəmli dividendlər vəd edir.

Avropanın 10 ölkəsinə qaz ixrac edirik

Azərbaycan Avropa İttifaqının 9 üzvü ilə strateji tərəfdaşlıq haqqında sənəd imzalıyib. Ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin bərpası bütövlükdə regionumuzda yeni vəziyyət ya-

radıb. Bu baxımdan yeni mərhələdə Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasında tərəfdaşlıq münasibətləri bütövlükdə regionumuz üçün önəmlidir. Avropa İttifaqının qaz və neft idxalından asılılığı kontekstində Azərbaycan faktiki olaraq enerji resurslarının azsaylı etibarlı təchizatçılarından birinə çevrilib və Cənub Qaz Dəhlizinin öz rolunu artırmaq imkanları getdikcə artır. Hazırda daha çox Avropa dövləti Azərbaycan qazının tədarükünə maraq göstərir - 12 ölkə Azərbaycandan qaz alır və onlardan 10-u Avropa ölkəsi, 8-i isə Aİ-nin üzvüdür. Bütün bu səbəblərdən Avropa Komissiyası Azərbaycanı ümum-Avropa qaz təchizatçısı və etibarlı tərəfdaş adlandırır. Azərbaycan həm təşəbbüskar, həm təchizatçı, həm də beynəlxalq enerji koalisiyasının coğrafiyasını genişləndirən, Avropa ilə Asiya arasında körpü yaradan dövlətdir. Nəzərdə tutulan hədəflərin və layihələrin həyata keçirilməsi ilə Azərbaycanın Avropa məkanının enerji təhlükəsizliyi sisteminə rolunu əhəmiyyətli dərəcədə artırıraq.

Nardar BAYRAMLI

Kəlbəcər və Laçını birləşdirən yeni yol

İkinci Qarabağ müharibəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərə həyat yenidən qaydır. Prezident İlham Əliyevin postmü-

haribə dövründə bəhs olunan ərazilərə tez-tez baş tutan səfərləri çərçivəsində dövlətimizin başçısının yeni infrastruktur

obyektlərinin, sənaye müəssisələrinin, aqroparkların, yaşayış məntəqələrinin açılışı və yaxud təmələqoyma tədbirlərinə qatılması da artıq ənənə halını alıb. Bu baxımdan dövlətimizin başçısının işğaldan azad olunmuş ərazilərə 28 May - Müstəqillik Günü ərəfəsində etdiyi son səfəri də istisna olmayıb. Səfər çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan mayın 28-də Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolunda görülən tikinti işləri ilə tanış olublar.

Əsas prioritetlərdən biri: Müasir yol infrastrukturunu quruculuğu

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası proqramı çərçivəsində burada müasir yol-nəqliyyat infrastrukturunun qurulması əsas prioritetlərdən biri kimi müəyyənləşdirilib ki, bu da təsədüfi deyil. Müasir yol-nəqliyyat infrastrukturuna olmadan bəhs olunan ərazilərə soydaşlarımızın geri qayıtmalarını təmin etmək, burada iqtisadi fəallığa nail olmaq, ölkənin digər bölgələri ilə əlaqələr qurmaq, iqtisadi reinteqrasiya məsələlərini həll etmək mümkün deyil. Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərə həyatı qaytarmaqla bağlı planları genişdir. O cümlədən bəhs olunan ərazilərin turizm potensialı kifayət qədər böyükdür. Bu potensialdan bəhrələnmək üçün, ilk növbədə, yaxşı yollar olmalıdır.

Digər bir amilə də diqqət yetirək. Məlum olduğu kimi, işğaldan azad edilmiş ərazilər dağlıq relyefə malikdir. Yol olmadığına görə Kəlbəcərin, Laçının bir sıra yaşayış məntəqələrinə qış aylarında getmək mümkün deyil. Bərpa proqramı çərçivəsində layihələndirilən yeni yollar işğaldan azad olunmuş ərazilərə qış aylarında da rahat gediş-gelişi təmin etmək məqsədi daşıyır. Bir sözlə, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə müxtəlif istiqamətlərdə çəkilən yollar həm iqtisadi, həm də hərbi və sosial baxımdan böyük önəm daşıyır.

Uzunluğu 75,8 kilometr olan Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolu

Bəhs olunan səfər çərçivəsində Prezident İlham Əliyevlə Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın tikintisi ilə tanış olduqları Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolu dövlətimizin başçısının tapşırığına əsasən, Qarabağ və Şərqi Zəngəzər iqtisadi rayonları ərazisində icra edilən mühüm əhəmiyyətə malik yol infrastrukturuna layihələrindən biridir. Onun uzunluğu 75,8 kilometrə bərabərdir.

Başlanğıcını Kəlbəcər rayonunun Qamışlı kəndindən götürməklə Laçın

rayonunun ərazisindən keçən və bu iki rayonu birləşdirən yol 2, 3 və 4 hərəkət zolaqlı olacaq. Yolboyu tikintisi nəzərdə tutulmuş 17 avtomobil tunelindən 16-da tikinti işləri uğurla davam etdirilir, birinin isə layihələndirilməsi aparılır.

Uzunluğu 126 kilometr olan mövcud Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolunun yeni layihəyə əsasən tikintisi Kəlbəcər şəhər mərkəzindən Laçın şəhər mərkəzinədək məsafəni 32,2 kilometr qı-

xıl olmadan yeni alternativ avtomobil yolu (22 km), Talış-Tapqaraqoyunlu-Qaşaltı sanatoriyası avtomobil yolu (22 km), Bərdə-Ağdam avtomobil yolu (44,5 km), Füzuli-Hadrut avtomobil yolu (12,3 km), Hacıqabul-Bəhrəmtəpə-Mincivan-Ermənistan ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun 173,6-235 km-lik hissəsi (61,4 km) inşası başa çatdırılıb. Eyni zamanda, bir sıra yol layihələrinin tikintisi cari ilin sonunadək tamamlanacaq. Həmçinin Dövlət Proqramına uyğun olaraq, agentlik tərəfindən 8 şəhərin - Şuşa, Ağdam, Füzulu, Qubadlı, Zəngilan, Kəlbəcər, Cəbrayıl və Laçının daxili yollarının tikintisi işləri də icra olunur. Bundan əlavə, Azərbaycan Prezidentinin sərəncamına əsasən, 8 kəndə gedən avtomobil yollarının və 6 rayonlararası avtomobil yollarının tikintisi işləri aparılır.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə icra olunan avtomobil yolları üzərində tikilən tunellərin ümumi uzunluğu 70,8 km (45 tunel), körpülərin ümumi uzunluğu- 9581,6 m (447 körpü), viadukların ümumi uzunluğu 3871 m (16 viaduk) təşkil edir. İndiyədək uzunluğu 59,6 km təşkil edən 28 tunelin, uzunluğu 8339,1 metr təşkil edən 392 körpünün və uzunluğu 1695 metr olan 9 viadukun tikintisi başa çatıb.

saldaraq 93,8 kilometr təşkil edəcək.

Laçın şəhər mərkəzindən Laçın Beynəlxalq Hava Limanınaqədər hazırda mövcud yol

üzrə məsafə 65 kilometr təşkil edir. Yeni tikilən yol üzrə isə məsafə 35,8 kilometr olacaq. Yolun 40-cı kilometrliyindən ayrılaraq Laçın Beynəlxalq Hava Limanına aparacaq körpünün tikintisi də layihə çərçivəsində yerinə yetirilir. Ümumilikdə, Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolunda tikinti işlərinin 44 faizi icra olunub.

MÜBARİZ

Yeni hədəflər müəyyənləşdirilir

2025-2029-cu illərə dair Tərəfdaşlıq Strategiyasına dair müzakirələr aparılıb

Azərbaycan hökuməti Asiya İnkişaf Bankı (AİB) ilə kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf etdirilməsində birgə əməkdaşlığı müzakirə edib. İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov bankın Cənubi, Mərkəzi və Qərbi Asiya üzrə vitse-prezidenti Yinqminq Yanq ilə görüşdə nüfuzlu beynəlxalq maliyyə qurumlarından olan AİB ilə münasibətlərin inkişafına önəm verdiyini diqqətə çatdırıb, yeni imkanları nəzərdən keçirib. Tərəflər kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı və maliyyə resurslarına çıxışının artırılması, sənaye ilə bağlı inkişaf planları, həmçinin bank tərəfindən hazırlanmış, Azərbaycan üzrə 2025-2029-cu illəri əhatə edən Ölkə Tərəfdaşlıq Strategiyasına dair müzakirələr aparılıb.

Qeyd olunub ki, bank müxtəlif istiqamətlər üzrə icra olunan layihələr çərçivəsində ölkəmizə dəstək göstərir. Azərbaycanda əlverişli işgüzar mühit, həyata keçirilən iqtisadi layihələr, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə aparılan iqtisadi reinteqrasiya tədbirləri haqqında məlumat verilib, AİB ilə əməkdaşlıq imkanları diqqətə çatdırılıb. Mərkəzi Asiya Regional İqtisadi Əməkdaşlıq (CAREC) Proqramı və Orta Dəhliz üzrə işbirliyi məsələləri nəzərdən keçirilib.

25 ildə 4,2 milyard dollar investisiya

Dünyanın nüfuzlu maliyyə institutlarından biri olan, Asiya və Sakit Okean regionunda inkişaf proqramlarının maliyyələşdirilməsində əsas donor kimi tanınan Asiya İnkişaf Bankı (AİB) ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın təməli təxminən 25 il əvvəl qoyulub. Ötən illər ərzində bank ölkəmizdə həyata keçirilən layihə və proqramların maliyyələşdirilməsində 3,2 milyard dollar vəsait ayırıb. Dövlət müəssisələri tərəfindən dövlət zəmanəti ilə təmin edilmiş kreditlər əsasında həyata keçirilən layihə və proqramlara 928,5 milyon dollar, bilavasitə özəl sektorun maliyyələşdirilməsinə 61,6 milyon dollar və əvəzsiz maliyyə vəsaitləri - qrantlar və texniki yardımlar üzrə isə 36 milyon dollar yönəldib. Ümumilikdə, Asiya Bankının bu müddət ərzində ölkəmizə ayırdığı maliyyə portfelinin həcmi 4,2 milyard dollar təşkil edib.

Asiya Bankı ölkəmizdə maliyyə sabitliyinin möhkəmlənməsində də öz töhfəsini əsirgəməyib, 2014-cü ildən etibarən xam neft qiymətlərinin kəskin azalması fonunda Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşlarında müşahidə olunan iqtisadi gərginlikdən qaynaqlanan mənfəi fəsadların aradan qaldırılmasında və 2015-ci ildə dövlət büdcəsinin icrasına təzyiqlərlə bağlı maliyyə kəsinin örtülməsində təchizatçı kimi aktiv rol oynayıb, "Kontrtsiklik Dəstək Proqramı" çərçivəsində 500 milyon dollar kredit vəsaitləri yönəldilib.

Cənub Qaz Dəhlizində tərəfdaşlıq

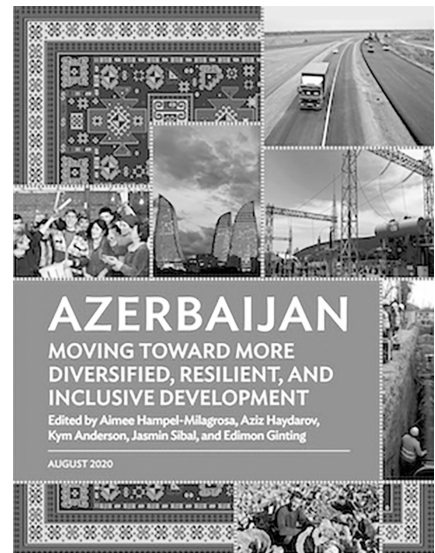
Həmçinin dövlət maliyyə idarəçiliyinin gücləndirilməsi, dövlət borcunun idarə edilməsi üzrə ortamüddətli strategiya sənədinin hazırlanması, dövlət müəssisələrinin idarə edilməsində səfəllığın və effektivliyin artırılması, eləcə də dövlət büdcəsinin fiskal qayda və orta müddətli fiskal çərçivə əsasında hazırlanaraq təqdim olunması məqsədilə hökumət tərəfindən həyata keçirilən islahatların dəstəklənməsinə AİB tərəfindən 500 milyon dollar məbləğində kredit vəsaitləri ayrılıb.

Asiya İnkişaf Bankı Azərbaycanın regional enerji layihələrinin maliyyələşdiril-

məsində də donor kimi fəal rol oynayır, Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinə dəstək verən ilk beynəlxalq maliyyə qurumu olub. Avropa İttifaqının enerji təminatında xüsusi rol oynayan bu layihələri də maliyyələşdirməyi öz öhdəsinə götürərək "Şahdəniz" yatağının maliyyələşdirilməsinə 524,5 milyon dollar məbləğində tam şəkildə zəmanət verib. Hazırda yenə də Aİ-nin enerji təminatları üçün nəzərdə tutulan yeni marşrutların və infrastrukturların qurulmasına da tam dəstəyini göstərməyə hazır olduğu nu bəyan edir.

Orta Dəhlizə maliyyə dəstəyi

Asiya İnkişaf Bankı dəmir yolu infrastrukturunun müasirləşdirilməsində aparıcı donor kimi yer alaraq Sumqayıt-Yalama dəmir yolu xəttinin yenidən qurulmasına 150 milyon dollar kredit ayırıb, dəmir yolu sek-

torunun maliyyə davamlılığının artırılması üzrə həyata keçirilən islahatların dəstəklənməsi məqsədilə 2017-ci ildə bank tərəfindən "Dəmir yolu sektorunun inkişafı proqramı" çərçivəsində 250 milyon dollar məbləğində krediti təmin edib.

Azərbaycanın dəmir yolu sektorunda dekorbanizasiya ilə bağlı təşəbbüslərə qoşulan Asiya Bankı "Gələcək üçün dayanıqlı nəqliyyat" proqramı üzrə ölkəmlə əməkdaşlığa dair memorandum imzalayıb. Sənəd nəqliyyat sisteminin ekoloji tələbatlara uyğunlaşdırılması, dəmir yolunun enerji səmərəliliyinin artırılması, və "yaşıl nəqliyyat" sahələrində yeni baxışları əks etdirir. Bu anlaşıma əsasən, AİB "Şimal-Cənub" və Orta Dəhliz çərçivəsində dəmir yolu sektorunda infrastrukturların rəqəmsallaşdırılması və "yaşıl tranzit" prinsiplərinin tətbiqində ölkəmizə zəruri maliyyə dəstəyini göstərəcək.

"Yaşıl nəqliyyat" sektoruna sərmayələr

Azərbaycan hökuməti ilə AİB-in qarşdakı illərdə əməkdaşlıq gündəliyində "yaşıl enerji" proqramı əsas yer tutur və 2025-2029-cu illər ərzində AİB-lə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq əsasən bərpəolunan enerji və "yaşıl nəqliyyat" sahələrini əhatə edəcəkdir. Bu istiqamətdə bank tərəfindən regional nəqliyyat sistemləri vasitəsilə regional əməkdaşlığın gücləndirilməsi, habelə Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi çərçivəsində dəmir yolu sektorunda nəzərdə tutulan işlərin tamamlanması və Bakı şəhərində mobilliyin artırılmasında ölkəmizə dəstək verəcəkdir. Əməkdaşlıq çərçivəsində özəl sektorun iştirakçıları ilə birgə 2024-2025-ci illər ərzində yeni bərpa olunan enerji layihələrinin birgə maliyyələşdirilməsi də nəzərdə tutulur. AİB-in, xüsusilə də işğaldan azad olunmuş ərazilərdə hidroelektrik stansiyaların tikilməsinə sərmayə qoyması gündəlikdə durur.

ELBRUS CƏFƏRLİ

Birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş, ösür və girov götürülmüş vətəndaşlarımızın ekskriyotinin taleyi hələ də müəmmalı olaraq qalmaqdadır. Vətən müharibəsindəki qələbəmiz bu istiqamətdə də mühüm addımların atılmasına imkan yaradıb. Yeri gəlmişkən, Azərbaycanın və Ermənistanın itkin düşmüş şəxslər üzrə dövlət komissiyalarının nümayəndələri arasında növbəti görüş keçirilib. KİV-in yaydığı məlumata görə, görüş çərçivəsində tərəflər münaqişə zamanı itkin düşmüş şəxslərin taleyinin aydınlaşdırılması ilə bağlı humanitar məsələləri müzakirə ediblər. Görüşdə məlumat mübadiləsi imkanları, axtarış tədbirlərinin əlaqələndirilməsi məsələləri nəzərdən keçirilib. Tərəflər humanitar sahədə dialoqun davam etdirilməsinin vacibliyini vurğulayaraq itkin düşmüş şəxslərin ailələrinin maraqlarını naminə gələcək təmaslara hazır olduqlarını bildiriblər.

Beynəlxalq səviyyədə...

Vurğulanacaq lazımdır ki, ölkəmizin 1990-cı illərin əvvəllərində Ermənistan tərəfindən insanı təcavüzə məruz qalması həm də minlərlə həmin itkin düşmüş şəxslərin itəcələnilib. Azərbaycan hökuməti itkin düşmüş şəxslərlə bağlı konkret fəaliyyət planları həyata keçirmək və bu sahədə beynəlxalq hüquqi mexanizmlərə müraciət etməkdə fəal-

lıq göstərir. Rəsmi qurumları tərəfindən Ermənistanın işğalı nəticəsində 71-i uşaq, 267-si qadın və 326-sı ahi olmaqla, ümumilikdə 3890 nəfərin itkin düşməsi qeydə alınıb. Həmin şəxslərin ekskriyotini hərbi əsirlər və müllki şəxslərdir. Bu problemin həlli, itkin düşmüş şəxslərin axtarışı və identifikasiyası üçün ölkəmiz Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi (BQXK), BMT və digər beynəlxalq təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq edir. Paralel olaraq, Azərbaycan bir çox beynəlxalq platformada bu məsələ ilə bağlı iş aparır - məsələn, ötən ilin noyabrında BMT Baş Assambleyasının 3-cü Komitəsində Azərbaycan tərəfindən irəli sürülmüş "İtkin düşmüş şəxslər" adlı qətnamə konsensusla qəbul edilib. Azərbaycanın BMT yanında Daimi Nümayəndəliyi tərəfindən irəli sürülmüş qətnamə layihəsi üzrə bir ay ərzində üzv dövlətlərə aparılmış intensiv danışıqlar nəticəsində layihənin mətni razılaşdırılıb.

Qətnaməyə 56 ölkə həmmüəllif qismində qoşulub. Qətnamə mətninin komitədə təqdimatı zamanı Azərbaycanın BMT yanında Daimi Nümayəndəliyinin birinci katibi Nərimin Ahəngəri çıxışında "İtkin düşmüş şəxslər" adlı qətnamənin ilk dəfə 2002-ci ildə BMT Baş Assambleyasının 57-ci sessiyasında Azərbaycanın təşəbbüsü ilə qəbul edildiyini və qətnamənin hər iki ildən bir irəli sürüldüyünü xatırladı. Ahəngəri qətna-

mənin əsas məqsədinin silahlı münaqişələrin humanitar faciələrindən biri olan itkin düşmə hallarının qabaqlanması və itkin düşmüş şəxslərin taleyinin müəyyənləşdirilməsi üçün beynəlxalq humanitar hüquq və beynəlxalq insan hüquqları öhdəliklərinə hörmət və riayətin vacibliyine diqqətin cəlb edilməsi olduğunu vurğulayıb. Diplomət mətnində əks olunmuş yeni bəndlər barədə üzv dövlətlərin nümayəndələrinə ətraflı məlumat verib. Ahəngəri qeyd edib ki, bu ilki qətnamənin mətnində minaların mövcudluğunun itkin düşmüş şəxslərin qalqlarının aşkarlanması üzrə əməliyyatlara yaratdığı maneələr də öz əksini tapıb. O qeyd edib ki, mətnədə əlaqədar dövlətlərin insan qalıqlarının təhlükəsiz axtarışı üçün əməkdaşlıq etmək çağırışları öz əksini tapıb. Qətnamədə eyni zamanda BMT Baş katibindən Baş Assambleyanın 81-ci sessiyasına (2026-cı il) və BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının müvafiq sessiyasına onun icrasına dair müfəssəl hesabat təqdim edilməsi xahiş olunub.

Aşkar edilmiş kütləvi məzarlıqlar...

2020-ci ildə Vətən müharibəsində öldürülən qələbə bu istiqamətdə işlərin daha da sürətləndirilməsi, itkin düşən şəxslərin taleyinə aydınlıq gətirməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Öldürülən şəxslər nəticəsində adı itkin siyahılarında olan, tələyindən xəbərsiz olduğumuz vətəndaşlarla bağlı informasiyaların əldə olunmasına yaxınlaşdırılma vəsile oldu - xüsusilə, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə kütləvi məzarlıqların aşkar edilməsi illərlə itkin statusu daşımış şəxslərin taleyi ilə bağlı qaranlıqları işığa çıxardı. Azərbaycan dövləti bu məzarlıqların tədqiqi və DNT analizi vasitəsilə itkinlərin müəyyənləşdirilməsi üçün yüksək texnologiyalardan istifadə edir. Vurğulanmalıdır ki, 2021-ci ilin fevral ayında etibarən Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərdən aparılan genişmiqyaslı tədqiqatlar və qazıntılar nəticəsində indiyədək 25 kütləvi məzarlıq aşkar edildi. Bu məzarlıqlardan Birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş 187 şəxsə aid olduğu ehtimal edilən insan qalıqları ekshumasiya olunub. Aparılan molekulyar-genetik ekspertizalar nəticəsində bu şəxslərdən 59-nun şəxsiyyəti

müəyyənləşdirilərək ailələrinə təhvil verilib. Əlavə olaraq, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan tikinti və bərpa işləri zamanı kütləvi məzarlıqlardan kənarda, tək-tək basdırılmış 107 nəfərə aid meyit qalıqları da aşkar olunub.

Bu tapıntıları, Ermənistanın işğalı dövründə törədilmiş müharibə cinayətlərinin və insan hüquqları pozuntularının araşdırılması baxımından əhəmiyyətli sübutlar kimi qiymətləndirilir.

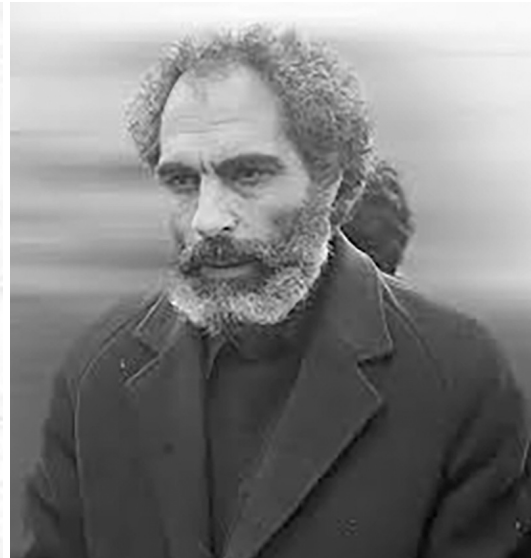
2025-ci ilin aprel ayında Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində iki yeni

kütləvi məzarlıq aşkar edilib. Bunlardan biri Şuşa şəhəri yaxınlığında, Şuşa-Xankəndi və Şuşa-Laçın yollarının birləşdiyi ərazidə yerləşir və burada adı 5 nəfərə aid insan qalıqları tapılıb. Digər məzarlıq isə Xocalı rayonunun Əsgəran-Xocalı yolu üzərində yerləşir və burada adı 7 nəfərə aid insan qalıqları aşkar olunub. Bu, Xocalıda aşkarlanan 3-cü kütləvi məzarlıqdır. Bununla bağlı açıqlamasında Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyası işçi qrupunun rəhbərinin müavini Eldar Səmədoğlu bildirmişdi ki, burada müllki

şəxslər bilərəkdən qətlə yetirilib və kütləvi şəkildə basdırılıblar: "Beynəlxalq humanitar hüquq normalarına, Azərbaycanın da, Ermənistanın da qoşulduğu Cenevrə Konvensiyasının 3-cü maddəsinə əsasən, müllki insanların girov götürülməsi, ümumiyyətlə, qadağandır. Bu fakt isə göstərir ki, insanlar nəinki girov götürülüb, hətta beynəlxalq humanitar hüquq normalarına zidd olaraq işğancılarla qətlə yetirilib və burada kütləvi şəkildə basdırılıblar".

P.İSMAYILOV

4 iyun - “Məmmədəmin”in qiyamı” idi...

Dünya praktikasında qəbul olunmuş gerçəklik bundan ibarətdir ki, hər bir dövlətin siyasi sabitliyi onun iqtisadi-sosial sabitliyinə söykənir, iqtisadi idarəetmə arzuolunmaz həddə çatdıqda iqtisadi tənəzzül başlayır və sonda siyasi idarəetmə də itirilir. Bu baxımdan 1993-cü ildə hakimiyyətdə olmuş AXC-Müsavat iqtidarının hakimiyyətini itirməsi heç bir halda siyasi-hərbi qiyamın nəticəsi kimi əsaslandırılıla bilməz. Hakimiyyətin itirilməsinin ən başlıca amili iqtisadi fəlakətdən doğan çağırış, milli valyuta-maliyyə sisteminin üsyankarlığının nəticəsi idi. Bunu həmin dövrün iqtisadi mənzərəsinə qısaca xatırlatmaqla, əsil real vəziyyət haqqında təsvir yaratmağa çalışaq.

1993-cü ildə Azərbaycanda siyasi-iqtisadi-sosial durum acınacaqlı halda idi. 1989-1991-ci illərdə ümumi daxili məhsulun (ÜDM) istehsalı hər il 5,7 faiz azaldırsa, 1992-1993-cü illərdə bu rəqəm 100 faizlərlə ölcülürdü. ÜDM-in mənfəi saldosu 3,8 dəfəyə, yəni 380 faizə çatmışdı. Sənaye və kənd təsərrüfatı istehsalının sürətli tənəzzülü, ölkənin qızıl-valyuta ehtiyatlarının tükənməsi, bank sisteminin sıradan çıxmaq həddinə çatması ağır sosial-iqtisadi durumun siqnaıları idi.

İqtisadi tənəzzül dövrü adlandırılan 1991-1993-cü

illərdə aparılan sistemsi iqtisadi islahatlar maliyyə-bank sistemini tamamilə iflic vəziyyətə salmışdı. Büdcə kəsirinin ÜDM-ə nisbəti 1993-cü ildə 13 faizə çatmış, büdcə kəsirinin Milli Bank tərəfindən maliyyələşdirilməsi isə pul kütləsinin həddindən çox artmasına səbəb olmuşdu, bu da inflyasiyanı daha da sürətləndirirdi. Nizamsız pul emissiyası əhalinin pul gəlirinin hər il 40-45 faiz itirilməsinə səbəb olurdu. Milli Bankın faiz dərəcələrini 250 faizə çatdırması isə bank-kredit sistemini darmadağın etdi. 1992-ci ildə tədaviyə buraxılmış milli valyuta - manat tezliklə qiymətdən düşməyə başladı və 1993-cü ilədək onun məzənnəsi Rusiya rubluna nisbətə 10-12 dəfə, ABŞ dollarına nisbətə isə 245 dəfə aşağı düşdü. 1993-cü ilədək ölkə iqtisadiyyatına bir manat da olsun belə xarici sormayə qoyulmadı.

İnflyasiya özünün pik səviyyəsinə çataraq hiperinflyasiya həddinə yüksəldi. 1992-ci ilin əvvəlində inflyasiya səviyyəsi əvvəlki ilə nisbətən 4,9 dəfə artaraq 1012 faiz, ilin ortalarında isə özünün ən yüksək həddinə, hiperinflyasiya mərhələsinə - 1765 faizə çatmışdı. Xatırladığımız dövrdə sürətlə cərəyan edən proseslər əhalinin güzəranının daha da ağırlaşmasına sə-

bəb olmuşdu. 1991-1993-cü illərdə əhalinin pul gəlirləri real ifadədə 3,3 dəfə, adambaşına pul gəlirləri orta hesabla 3,6 dəfə aşağı düşmüşdü. 1991-ci ildən başlayaraq 3 il ərzində əhalinin əməkhaqqı isə 5,7 dəfə azalmışdı.

Beləliklə, mövcud mənzərə ölkə iqtisadiyyatının idarəolunmaz vəziyyətə düşdüyünü, maliyyə sisteminin və onun başlıca atributu olan manatın süqutunun təkzibolunmaz təsdiqi idi. 1992-ci ilin avqustunda tədaviyə buraxılmış milli valyutanın - manatın maliyyə sisteminə qarşı üsyanı, öz immunitetini itirərək milli dözümsüzlüyünün və təslimçiliyinin etirafı, milli pulun qiyam aktı idi.

Bu, dikbaş və həmin iqtidarın özünün yemlədiyi korrupsiyalanmış polkovniki Sürət Hüseynovun paytaxtdan uzaqda başladığı qiyam deyil, ölkənin hər kv.sını bürüyən “iqtisadi epidemiyanın” son akkordu olan, dəyər və etibarını itirmiş milli valyutanın - “Məmmədəmin”in qiyamı idi.

Nəticədə, xalqın total sosial etirazları, iqtisadi inqilab və manatın süqutunun həmrəyliyi 1993-cü il qiyamının legitimliyini tam təmin etdi.

Yeri gəlmişkən, bu cür analogiyanı həmin dövrdə

bir sıra ölkələrin hakimiyyət dəyişiklikləri fonunda da görmək mümkündür. Belə ki, 1993-cü ildə ən yüksək inflyasiya şoku yaşayan ölkələrdən biri olan Braziliya-da iqtisadi böhranın partlayış həddinə çatması siyasi hakimiyyətin itirilməsi ilə nəticələndi. Həmin dövrdə iqtidarda olan İtamar Frankonun yarıtmaz idarəçiliyi sənaye istehsalı və milli gəlirlərin kəskin azalmasını sürətləndirməklə illik inflyasiyanı 2700 faizə yaxınlaşdırdı. Nəticədə, 1993-cü ildə xalq üsyanı hakimiyyətin Fernando Kardosoza keçməsinə səbəb oldu.

Oxşar ssenariləri ötən əsrin ortalarında Konqo, Nikaraqa, Zimbabve, keçmiş Yuqoslaviya ölkələrində tez-tez dəyişən hökumət böhranları fonunda da görə bilərsiniz.

Yekun olaraq, 1993-cü il hadisələri Sürət Hüseynovun başladığı qiyam nəticəsində baş verən hakimiyyət dəyişikliyi kimi deyil, iqtisadi dirənişin, 1700 faizlik inflyasiya təzyiqləri altında boğulan maliyyə sisteminin və hörmətdən düşmüş milli valyutanın - “Məmmədəmin”in qiyamından doğan AXC-Müsavat iqtidarının “dəfni” kimi səciyyələndirilməlidir.

Məhəmməd

İqtisadi inkişafın mühüm göstəricisi

Sahibkarlar üçün geniş imkanlar yaradılır

Azərbaycan
Respublikasının
Median İnkişafı
Agentliyi

Məqalə “Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi”nin maliyyə dəstəyi ilə “Azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın təşviqi” istiqaməti üzrə hazırlanmışdır

İqtisadi tərəqqi üçün azad biznes və sahibkarlıq mühitinin vəziyyəti vacib şərt sayılır. Dövlətin təmin etdiyi azad bazar institutu ölkədə sahibkarlığın inkişafını stimullaşdırır, ona geniş meydan verir. Eyni zamanda, ölkədəki xarici sərmayəçilərə yaradılan mühitin şəffafliq dərəcəsi iqtisadiyyatın inkişafının əsas göstəricilərindən biri hesab olunur. Bu mənada bazar iqtisadiyyatını əsas istiqamət seçən Azərbaycan hökumətinin biznes mühiti ilə bağlı həyata keçirdiyi tədbirlər böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Müasir dünyada bazar iqtisadiyyatını azad sahibkarlıq fəaliyyəti və liberal iqtisadiyyat olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Azərbaycanın sürətli sosial-iqtisadi inkişafının təminatı özəl sektorun, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafından asılı olduğu üçün respublikamızda sahibkarlığın inkişafı prioritet istiqamətlərdən biri kimi ön plana çıxır. Təsədüfi deyil ki, bu gün Azərbaycanda sahibkarlar əlverişli hüquqi mühitdən tam şəkildə faydalanırlar. Çünki sahibkarlığın inkişafına dəstəyin ilkin şərtlərindən biri əlverişli hüquqi zəminin yaradılmasıdır. Məlumdur ki, son illər ölkəmizdə sahibkarların hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi sahəsində böyük işlər görülüb.

Azad sahibkarlıq və liberal iqtisadiyyatdan danışarkən öncə onu xüsusi olaraq vurğulamaq yerinə düşər ki, son illərdə Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsi ilə həyata keçirilən davamlı tədbirlər sayəsində Azərbaycanda əlverişli biznes mühiti formalaşmışdır. Respublikamızda özəl sektorda fəallığın artmasını şərtləndirən bir sıra mühüm amilləri sadalamaq mümkündür ki, onların sırasında bütün ölkə boyunca yaradılan yüksək səviyyəli infrastrukturun önəmi xüsusi yer tutur. Demək olar ki, ölkəmizdə özəl sektorun dinamik inkişafı üçün lazım olan bütün addımlar atılır.

Sahibkarlara yeni zamanot mexanizmlərinin verilməsi

Bugünlərdə “Azərbaycan Banklar Assosiasiyası” (ABA) İctimai Birliyi və İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu (İKZF) arasında yerli və xarici bazarda sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi istiqamətində yeni zamanot mexanizmlərinin tətbiqi müzakirə edilib. ABA və

İKZF-nin nümayəndələrinin iştirakı ilə onlayn formatda görüş keçirilib. Görüşdə sahibkarlar arasında qarşılıqlı hesablaşmanın təmin edilməsi ilə bağlı risklərin azaldılması, “dəyər zənciri”nin fasiləsizliyinin qorunması, nağdsız hesablaşmaların stimullaşdırılması, həm yerli, həm də xarici bazarda sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi istiqamətində yeni zamanot mexanizmlərinin tətbiqi ilə bağlı məsələlər müzakirə edilib, akkreditiv, faktoring və bank qərantıyası kimi maliyyə alətləri üzrə zamanotların verilməsi imkanları nəzərdən keçirilib və müvəkkil banklarla əməkdaşlıq istiqamətləri ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Yeni müəssisələr fəaliyyətə başlayacaq

Bu il Ağdam və “Araz Vadisi iqtisadi Zonası” sənaye parklarında dekorativ daşların, tütün məmulatlarının, müxtəlif yapıqan lentlərin və s. müəssisələrin fəaliyyətə başlaması planlaşdırılır. Bu barədə İqtisadiyyat Nazirliyi yanında İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyindən bildirilib.

Məlumatla görə, bu iki sənaye parkında ümumilikdə 45 sahibkarlıq subyekti rezident, 7 sahibkar isə qeyri-rezident kimi qeydiyyatdan keçib. Görülən işlərə 150 milyon manatdan çox investisiya yatırılıb, 740 nəfərdən ar-

tıq daimi iş yeri yaradılıb.

Hazırda bu sözügedən sənaye zonalarında 11 müəssisə fəaliyyət göstərir. 2024-cü il sentyabrın sonlarından 2025-ci ilin I rübünün sonuna qədər bu müəssisələr 87 milyon manatlıq məhsul istehsal edib. Ağdam və “Araz Vadisi iqtisadi Zonası” sənaye parklarında ümumilikdə 10-dan çox müəssisənin tikintisi davam etdirilir, 20-dən çox müəssisədə isə layihələndirmə işləri görülür.

Ağdam Sənaye Parkı 190 hektar ərazini əhatə edən müasir sənaye kompleksidir, ölkə Prezidentinin 28 may 2021-ci il tarixli fərmanı ilə yaradılıb. Parkın ərazisində elektrik və istilik enerjisi, qaz, su, kanalizasiya, rabitə, nəqliyyat və digər zəruri infrastruktur obyektləri mövcuddur. Park rezidentlərin sayına görə Azərbaycanda ikinci ən böyük sənaye parkıdır.

“Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkı 200 hektar ərazini əhatə edir, dövlət başçısının 4 oktyabr 2021-ci il tarixli fərmanı ilə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan Cəbrayıl rayonunda yaradılıb. Parkın əsas məqsədi işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi dirçəlişini təmin etmək, sahibkarlığı dəstəkləmək və regionun sənaye potensialını inkişaf etdirməkdir.

Sahib

Banklar üçün cəlbəedici sektor...

Qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatların sayı 2 dəfədən çox böyüyüb

2025-ci ilin birinci rübündə Azərbaycanın qiymətli kağızlar bazarında 17 milyard 896,9 milyon manatlıq əməliyyat aparılıb. Bu, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2,2 dəfə çoxdur. Mərkəzi Bankın (MB) məlumatına görə, əməliyyatın 640,7 milyon manatlıq hissəsi ilkin bazarda, qalan 17,2 milyard manatlıq hissəsi isə təkrar bazarda formalaşmışdır. Hesabat dövründə qiymətli kağızlar bazarında aparılmış əməliyyatların 228,1 milyon manatlıq hissəsi və yaxud 1,3 faizi dövlət qiymətli kağızlarının, 957,6 milyon manatlıq hissəsi və yaxud 5,4 faizi korporativ qiymətli kağızların, 16 milyard 711,2 milyon manatlıq hissəsi və yaxud 93,3 faizi isə repo əməliyyatlarının payına düşüb.

Yatırımlarda liderlik edən banklar...

Ölkə banklarının ticarət və investisiya qiymətli kağızlarına yatırımlarının dinamikasında da son bir ildə artım qeydə alınıb. Son üç ayda qiymətli kağızlara ən çox yatırım edən bankların sırasında Beynəlxalq Bank (BB) liderlik edir. Bank tərəfindən ticarət və qiymətli kağızlara yatırımlar 3 milyard 339,1 milyon manat olub. BB-dən sonra ən yüksək göstərici 3 milyard 81,4 milyon manatla “Kapital Bank”a məxsusdur. “Paşa Bank”ın qiymətli kağızlara yatırımları isə 2 milyard 171,6 milyon manatı ötür. “Xalq Bank” 285,5 milyon manatla 4-cü, “Azər Türk Bank” isə 205,5 milyon manatla 5-ci yerdə qərarlaşıb. Sonrakı yerdə dayanan “Rabitəbank”ın ticarət və investisiya qiymətli kağızlarına yatırımları 110,1 milyon manata bərabər olub.

Digər ortaqolirli portfelə malik banklardan “Bank of Baku” da aktivlik nümayiş etdirib, bankın qiymətli kağızlara yatırımlarında 71,9 faiz və ya 31,9 milyon manat artım baş verib. “Azər Türk Bank” 46,7 faiz, “Turan-Bank” 40,5 faiz, “Paşa Bank” 17,4 faiz, “Yelo Bank” 11,3 faiz artıma nail olub. “AFB Bank”, “Premium Bank” və “Bank Avrasiya”nın qiymətli kağızlara yatırımları ötən ilin ilk rübündə kimi eyni səviyyədə olub. “Azərbaycan Sənaye Bankı” və “Bank Melli İran”ın isə qiymətli kağızlara yatırımları olmayıb.

Faiz gəliri əldə etməyənlər...

Ümumiyyətlə, son illərdə qiymətli kağızlar bazarı banklar üçün cəlbəedici sektora çevrilib və davamlı investisiya qoşulmaları müşahidə edilir. Bu bazar həm də bank institutlarının dividendlərinin artımında da mühüm rol oynayır.

2024-cü ildə bank sektorunda qiymətli kağızlardan əldə olunan faiz gəlirlərinin kifayət qədər qənaətbəxş olması bir çox bankın gəlirliliyini artırır. Məsələn, ötən

il Beynəlxalq Bank bu bazardan 140,6 milyon manat qazanaraq ümumi gəlirlərin 11 faizini bu sahədə formalaşdırıb. “Paşa Bank” isə 126,5 milyon manatlıq faiz gəliri əldə edib. Bu, həmin bankın ümumi gəlirlərində 17 faizlik pay deməkdir. Üçüncü yerdə qərarlaşan “Kapital Bank” 85,1 milyon manatlıq gəlir əldə edib, bu isə ümumi gəlirlərdə 6 faizlik pay deməkdir. Qiymətli kağızlar bazarında ən az faiz gəliri qazanan banklar arasında “Bank Avrasiya”, “Yelo Bank” və “Premium Bank” dayanır. Bəzi banklar isə qiymətli kağızlardan ümumiyyətlə heç bir faiz gəliri əldə etməyib. Onların sırasında “Azərbaycan Sənaye Bankı”, “Bank BTB” və “Melli İran Bankı” dayanır. Bu banklar üçün qiymətli kağızlar investisiya mənbəyi kimi cəlbəedici görünür. Ümumilikdə, bank sektoru ötən il qiymətli kağızlar bazarından 430,2 milyon manatlıq faiz gəliri əldə edib ki, bu rəqəm ümumi gəlirlərin 7 faizi deməkdir.

Sığorta təşkilatlarının da investisiyaları artır

Banklarla yanaşı, sığorta təşkilatlarının da dövlət qiymətli kağızlarına investisiyalarında artım müşahidə edilib. İlk sırada dayanan “PAŞA Həyat Sığorta”nın investisiyaları 517 milyon 205 min manata bərabər olub.

Azərbaycanın qiymətli kağızlar bazarının müasir gündəliyində global səhmdarlarla və investorlarla əlaqə-

lərin artırılması, yeni maliyyə alətlərinin, əlverişli da “yaşıl səhm və istiqrazlar”ın bu bazara gətirilməsi dayanır. Bu məqsədlə Mərkəzi Bank beynəlxalq təşkilatların qiymətli kağızlarının buraxılışı qaydalarında dəyişiklik edib. Dəyişikliklərə əsasən, beynəlxalq təşkilatların qiymətli kağızlarının buraxılış şərtləri sadələşdirilib.

Mərkəzi Bankın “Yaşıl səhmdarlığa” platformasında da yeni səhm alətlərinə üstünlük verilməsi nəzərdə tutulub. Hazırda pilot layihə kimi yerli bank təşkilatlarımız “yaşıl istiqrazlar” emissiya edir. “Rabitəbank” ASC tədavi müddəti 2 il və illik faiz dərəcəsi 9,5 faiz olmaqla ümumi dəyəri 10 milyon manat olan istiqrazlar buraxıb. Eləcə də “Unibank” ASC tədavi müddəti 36 ay, illik faiz dərəcəsi 11,5 faiz olan 20 milyon manatlıq istiqrazlar yerləşdirib. SOCAR “SOCAR Green” layihələrinə dəstək məqsədilə “yaşıl istiqrazlar”ın buraxılışını təmin edib, nominal dəyəri 1000 dollar olan istiqrazların illik gəlirliliyi 6 faiz, emissiyanın ümumi həcmi 200 milyon dollar, tədavi müddəti isə 5 ildir.

Xarici maliyyə institutlarını bu bazara gətirmək isə əsas prioritetlərdən biridir. Azərbaycan bu məqsədlə Avropa İnvestisiya Bankı və Asiya İnkişaf Bankı ilə əməkdaşlıq qurub.

E.CƏFƏRLİ

Moskva - Kiyev - Vaşinqton üçbucağında sülh axtarışı: reallıq, taktika və tərəddüdlər

2025-ci ilin qlobal siyasi gündəminə ön sıralarda yer alan məsələlərdən biri də Ukrayna ətrafında cərəyan edən müharibə və onun diplomatik həllinə dair söylərdir. Bu fonda ABŞ və Rusiya liderləri arasında baş tutan telefon danışıqları böhranın mümkün nizamlanma yollarını anlamaq üçün əhəmiyyətli signal kimi qiymətləndirilir.

Danışığın nəticəsi konkret razılaşma ilə yekunlaşmasa da, bir məsələ aydın oldu: cavabların axtarılmalı olduğu məkan Moskva - Kiyev - Vaşinqton üçbucağıdır. Qalan aktorlar, xüsusilə Avropa İttifaqı, bu prosesdə ya statik müşahidəçilərlər, ya da sadəcə, dekorativ funksiyanı yerinə yetirirlər.

Tramp administrasiyası bir neçə ay öncəyə nisbətən fərqli mövqedə görünürdü. ABŞ-in rolu hələ də qərəzli olaraq qavranılsa da, Vaşinqton artıq açıq şəkildə vasitəçilik iddiası ilə çıxış edir. Bu, Trampın xarici siyasətində prioritetlərin dəyişməsinə işarə edir. Amma bu dəyişikliklər yalnız ritorik səviyyədə qalacaqmı, yoxsa Tramp komandası onları həyata keçirməkdə ardıcıl olacaq - bu sual hələ də açıq qalır.

Amerikalı siyasi ekspertlərin fikrinə görə, ABŞ prosesdən tam çıxmaq fikrində deyil - əksinə, o, danışıqlara qayıtmaq məcburiyyətindədir. Mövcud reallıqda nə Rusiya, nə də Ukrayna ABŞ-in təzyiqi və stimullaşdırıcı mexanizmləri olmadan nəticə əldə edə bilər. Siyasi ekspertlər iki əsas şübhə doğuran məsələyə diqqət çəkirlər: “Tramp administrasiyası kifayət qədər peşəkar və davamlı diplomatik strategiya ortaya qoya biləcəkmə?” və “Tərəflər ümumiyyətlə razılığa gəlmək üçün real siyasi və hüquqi baza yarada bilirlərmi?” Rusiya tərəfindən irəli sürülən bir sıra şərtlər - məsələn, dörd regiondan çəkilmə tələbi - Ukrayna tərəfindən yalnız total hərbi məğlubiyyət halında qəbul oluna bilər. Bu isə hazırkı hərbi balans və siyasi iradə fonunda qeyri-realdır. Digər tərəfdən, ABŞ-in müəyyən birtərəfli addımlar atmaq imkanları var. Məsələn, Ukraynaya hədəfləri nişan almaqda istifadə olunan kəşfiyyat məlumatlarının verilməsini dayandırmaq. Bu halda Avropa raketlərinin effektivliyi sıfıra enə bilər.

“Soyuq müharibə”nin mirası və yeni qarşıdurmanın geosiyasi anatomiyası

Tramp - Putin danışıqlarının mümkün nəticələrini dəyərləndirmək üçün geosiyasi retrospektivə nəzər salmaq zəruridir. Tarix göstərir ki, dünya gücləri ara-

sında münaqişələrin zirvəyə çatdığı anlar tez-tez diplomatik dönüş nöqtələrinə çevrilir.

1948-ci ildə Sovet İttifaqının Qərbi Berlini quru yolla blokadağa alması və bu addıma qarşı olaraq Qərb dövlətlərinin hava körpüsü təşkil etməsi, yalnız Berlinin yox, bütövlükdə Avropanın siyasi arxitekturasını dəyişdi. Almaniya Federativ Respublikasının yaradılması və NATO-nun formalaşması bu gərginliklərin birbaşa nəticəsi oldu. Ardınca Koreya müharibəsi - artıq qütbləşmiş dünyanın ilk real silahlı qarşıdurması

baş verdi.

1960-cı ildə ABŞ-in “U-2” casus təyyarəsinin SSRİ səmasında vurulması, 1961-ci ildə Berlin divarının tikintisi və 1962-ci ildə Karib böhranı ilə dünya nüvə qarşıdurmasına bir addım yaxınlaşdı. Lakin Xruşov və Kennedinin kompromis ruhunda çıxış etməsi nəticəsində bu təhlükə aradan qaldırıldı və supergüclər arasında etimadın bərpasına yönəlmiş bir mərhələ başladı.

Strateji paritet və razılaşma məntiqi: 1970-ci illərin dərsləri

1970-ci illər qlobal geosiyasətdə xüsusi önəm daşıyan bir mərhələ oldu. Bu dövr beynəlxalq güclər arasında nüvə balansının formalaşması ilə müşayiət olunurdu. SSRİ, ABŞ-in illərlə saxladığı texnoloji və strateji üstünlüyə cavab vermək üçün intensiv şəkildə silahlanma proqramını genişləndirdi. Söhbət təkcə nüvə başlıqlarının sayından deyil, onların daşıyıcı sistemlərinin modernləşdirilməsindən, qitələrarası ballistik raketlərin effektivliyindən və qlobal cavab qabiliyyətinin artırılmasından gedirdi.

Bu strateji yarışma nəticəsində SSRİ 1970-ci illərin ortalarına doğru nüvə paritetinə - yəni ABŞ-lə hərbi-strateji bərabərliyə faktiki olaraq çatdı. Bu, beynəlxalq münasibətlərdə yeni reallıq yaratdı. Artıq ABŞ əvvəlki kimi təkcə güc mövqeyindən çıxış edə bilməzdi. Bu ta-

razılıq ABŞ-ı silahların məhdudlaşdırılması üzrə danışıqlara təşviq etdi.

SALT-I və SALT-II: “soyuq müharibə”nin sabitləşdirici mexanizmləri

1972-ci ildə imzalanmış SALT-I (Strategic Arms Limitation Talks) sazişi, supergüclərin strateji hücum silahlarının sayı və keyfiyyətinə məhdudiyyətlər qoymaq məqsədi daşıyırdı. Bu müqavilə, həm də ABM müqaviləsi ilə müşayiət olunurdu ki, bu da ballistik raketlərə qarşı müdafiə sistemlərinin inkişafını məhdudlaşdırırdı - beləliklə, “qarşılıqlı zəmanətli məhv” (mutually assured destruction) konsepsiyası sabitləşdirilirdi. 1979-cu ildə hazırlanan SALT-II isə artıq daha detallı və texniki cəhətdən mürəkkəb razılaşma idi. Lakin bu saziş Əfqanıstan müharibəsinin başlaması və ABŞ ictimaiyyətində SSRİ-yə qarşı yaranmış neqativ ovqat səbəbilə Senat tərəfindən ratifikasiya edilmədi. Buna baxmayaraq, hər iki tərəf

müəyyən müddət ərzində bu sazişin şərtlərinə əməl etdi - bu da göstərir ki, nüvə balansının qorunması siyasət sahəsində gərginliklərdən üstün tutulurdu.

Bu dövrün bir vacib dərsi var: hərbi-strateji tarazlıq dialoqa yol açır. Güc bərabərliyi olan tərəflər kompromisə meylli olur, çünki qarşılıqlı məhv ehtimalı hər iki tərəf üçün reallığa çevrilir.

Əldə edilməyən razılaşmalar və uzanan münaqişə riski

Müharibənin dayandırılması Rusiyanın hərbi-strateji niyyətlərinə əsaslı zərbə vura bilər. Rusiya üçün hərbi əməliyyatların dondurulması, faktiki olaraq, geri dönüşü olmayan güzəştə çevrilə bilər. Nəzəri olaraq Rusiya gələcəkdə döyüş əməliyyatlarını yenidən başlada bilər, lakin praktik reallıq bu imkanı çox çətin və bahalı edir. Bu da o deməkdir ki, Rusiya hərbi rəhbərliyi hələlik daha geniş və iddialı məqsədlər üçün hərbi əməliyyatları davam etdirmək niyyətindədir. Əgər ABŞ siyasi olaraq geri çəkilsə və diplomatik səylərini dayandırsa, bu Rusiya üçün ciddi fürsət yarada bilər.

Trampın balans: dəstək, geriçəkilmə və daxili ziddiyyətlər

Trampın danışıqlardan çəkilməsi ehtimalı ciddi şəkildə müzakirə olunur. Bu, iki ssenariyə yaradır: birincisi, hərbi və kəşfiyyat dəstəyinin tam dayandırılması - bu, Rusiya üçün operativ və stra-

teji üstünlük təmin edə bilər; ikincisi, silah yardımının davamı, lakin diplomatik prosesdən imtina - bu isə durumun yenidən pat vəziyyətinə gətirib çıxarması və tərəqqinin itirilməsi ilə nəticələndir.

Üstəlik, Tramp administrasiyasında da mövqelər haçalanıb. Bəzi məsləhətçilər Rusiya ilə yumşaq xətti dəstəkləyir (məsələn, Utkoff), digərləri isə (Kelloq və Rubio) daha sərt və mühafizəkar yanaşma nümayiş etdirirlər. Bu daxili ziddiyyətlər də ABŞ-in yekdil strategiya formalaşdırmasına əngəl yaradır.

Döyüş meydanında yorğunluq və danışıqlara dönüş ssenarisi: qışın strateji əhəmiyyəti

Ukrayna müharibəsinin gələcək istiqamətini təyin edəcək əsas dövrlərdən biri qarşından gələn qış mövsümü olacaq. Tarix göstərir ki, hərbi əməliyyatlarda fəsilələrin rolu bəzən diplomatik danışıqlardan daha təsirli ola bilər. Qarşından gələn soyuq aylarda cəbhə bölgəsində nələr baş verəcəyi, tərəflərin sülh masasına nə dərəcədə yaxınlaşdığını göstərəcək.

Əgər Rusiya bu qış ciddi irəliləyiş əldə edə bilməzsə, Ukrayna cəmiyyəti və siyasi rəhbərliyi bu vəziyyətdən belə nəticə çıxara bilər: “Əgər bu il tab gətirmisikse, gələn ili də dözə bilirik”. Bu isə gücə ehtimalın zəifləməsi, danışıqlar perspektivini dondurur.

Generalların inadı və “növbəti hücum” sindromu

Digər tərəfdən, Rusiya daxilində xüsusilə hərbi rəhbərlik Putini “yeni hücum dalğası” ilə qələbə əldə olunacağına inandırmağa çalışır. Bu, tarixdə analoji vəziyyətlərlə, xüsusən Birinci Dünya müharibəsi dövründəki qərarlarla müqayisə edilə bilər. Hərbi rəhbərliklər bir çox hallarda siyasi rəhbərləri sonuncu hücumun həlledici olacağına inandırmağa çalışıb - nəticədə isə yüz minlərlə itki və strateji uğursuzluq yaşanıb.

Bənzər yanaşma bu gün Rusiya rəhbərliyi üçün də real təhlükə yaradır: 2024-cü ildə alınmayan irəliləyiş 2025-ci ildə də əldə olunmaya bilər. Amma siyasi rəhbərlik, xüsusilə də Putinə yaxın dairələr, bu arqumentləri diqqətə almaya da bilər.

Tramp və Avropa: soyuqluq, yoxsa strateji soyuqqanlılıq?

Amerikalı siyasi ekspertlər Trampın Avropaya münasibətini qısa və sərt şəkildə təsvir edir: istehsalı, sevməyən, etinasız. Tramp Avropanı ciddi əl almır və onun təhlükəsizlik təşəbbüslərini ikinci dərəcəli hesab edir. Bu isə Vaşinqtonla Brüssel arasındakı münasibətlərə sisteməti şəkildə təsir edə bilər. Lakin bu, ABŞ-in Avropadakı mövcud hərbi infrastrukturundan imtina etməsi anlamına gəlmir. Ramşteyn bazasının bağlanması və ya Aralıq dənizindəki donanmanın geri çəkilməsi real ssenarilər deyil - bu, ABŞ-in qlobal güc proyeksiyası baxımından məntiqsiz addım olardı.

Trampın “razılaşma siyasəti” və fakt qarşısında qoyulan Avropa

Əgər Tramp Rusiya ilə onun baxışlarına uyğun gələn bir razılaşma əldə edə bilse, bu zaman o, NATO və Avropa İttifaqının genişlənməsi prosesini dəstəkləməyəcək. Bu, yeni bir strategiyanın tətbiqi deməkdir: faktları əvvəlcədən Avropaya bildirmək yox, onları fakt qarşısında qoymaqdır. Bu yanaşma ilə Tramp Avropanı siyasi seçim etməyə məcbur edə bilər - ya onun razılaşmasını qəbul edib Ukraynaya dəstəyi minimuma endirmək, ya da öz resursları ilə bu dəstəyi davam etdirmək. Bu isə, xüsusilə Şərqi Avropa ölkələri üçün təhlükəsizlik təminatlarının yenidən qiymətləndirilməsinə gətirib çıxara bilər. Bu strategiya göstərir ki, Tramp üçün transatlantik alyansın gələcəyi tərəfdaşlıq deyil, üstünlük və təsir vasitəsi kimi yenidən dizayn edilməlidir. Bu həmçinin, Vaşinqtonun müttəfiqlərlə münasibətləri koordinasiya etməkdən çox, şərtləri təkbaşına müəyyənləşdirmək istədiyinin göstəricisidir.

Karamat Qanbarov, beynəlxalq hüquq üzrə ekspert

Ukrayna ordusunda kadr dəyişikliyi

Zelenski müharibəyə “davam” deyəcəkmi?

İyunun 2-də İstanbulda baş tutan hələlik sonuncu Ukrayna-Rusiya danışıqları raundundan sonra münaqişə ötrafında bir sıra proseslər cərəyan etməkdədir. Belə ki, Prezident Volodimir Zelenski ölkənin Silahlı Qüvvələrində genişmiqyaslı kadr dəyişikliyinə start verib. Dövlət başçısının sərəncamına əsasən Quru Qoşunlarının ko-

mandanı, general-mayor Mixail Drapaty ordunun Birləşmiş Qüvvələr Komandanı, 95-ci Polissya Hava-Hücum Briqadasının keçmiş komandanı, general-mayor Oleq Apostol Hava-Hücum və Hücum Qüvvələrinin Komandanı, “Madyarın quşları” adlı xüsusi PUA taborunun qurucusu Robert Brovdi Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin yeni Pi-

lotsuz Sistemlər üzrə Qüvvələr Komandanı təyin edilib. Pilotsuz sistemlərə rəhbərlik etmiş polkovnik Vadim Suxarevski Şərq Əməliyyat Komandanının müavini və Hava-Hücum Qüvvələrinin sabiq komandanı, general-leytenant İqor Skibyuk isə Baş Qərargah rəisinin müavini vəzifəsinə gətirilib. Buna münasibət bildiren bir sıra bey-

nəlxalq ekspertlər hesab edirlər ki, yeni təyinatlar Ukrayna ordusunun daha genişmiqyaslı hərbi əməliyyatlara hazırlaşdığını göstəricisidir. Onların fikrincə, Zelenskinin kadr dəyişikliyi ilə bağlı qərarları ordunun həm cəbhədəki döyüş qabiliyyətini, həm də texnoloji imkanlarını gücləndirməyə istiqamətlənib, bir sözlə, mobilliyi artırır.

Digər bir versiya isə son dron hücumundan sonra Kiyevin daha yüksəksoyuyvəli müdafiə taktikasına keçməsi ilə bağlıdır. Nəhayət, bu addımı Rusiyanın İstanbul görüşündə ağır şərtlər irəli sürməsi ilə əlaqələndirənlər də var - onların fikrincə, Zelenski bu dəyişikliklərə əl atmaqla taktiki gediş edir.

Taktiki gediş, strateji müdafiə...

Məsələ ilə bağlı politoloq Asif Norimanlı “Yeni Azərbaycan” qəzetinə şərhində qeyd edib ki, Ukrayna ordusunda kadr dəyişikliyinə arxasında hərbi-siyasi məqsədlər dayanır. “Danışıqlarla paralel döyüş meyda-

nında da qarşılıqlı hücumlar davam edir. Hər iki tərəf bir-birinin ərazisindəki strateji obyektlərə, hərbi bazalara və enerji infrastrukturalarına raket və dron zərbələri endirir. Həm Rusiyanın, həm də Ukraynanın bu addımlarda əsas hədəfi mühari-

bədə və danışıqlar masasında vəziyyəti öz lehinə dəyişməkdir. Tərəflər bir-birinə sarsıdıcı və dağıdıcı zərbələr endirməklə üstünlük qazanmağa çalışırlar. Bu, Moskva və Kiyevin son addımlarından aydın görünür.” - deyər A.Norimanlı vurğulayıb. O bildirib ki, Ukrayna ordusunda çox maraqlı vəziyyət müşahidə olunur: “Ukraynanın hərbi-siyasi rəhbərliyi ordunu yenidən toplamaq, mobilizasiya etmək qərarına gəlib. Zelenskinin orduda kadr dəyişikliyi ilə bağlı qərarları onu deməyə əsas verir ki, Ukrayna Rusiyanı daha ağır itkilərə məruz qoymaq üçün geniş və bö-

yük hərbi əməliyyatlara hazırlaşır. Ola bilsin ki, yaxın gələcəkdə Ukrayna ordusu “Kursk” əməliyyatına bənzər növbəti hərbi əməliyyat həyata keçirməklə müəyyən əraziləri nəzarətə götürsün, yaxud daha bir “Tor” əməliyyatına baş vurmaqla Rusiyada strateji hərbi obyektləri sıradan çıxarsın”.

Ekspert əlavə edib ki, Ukraynanın son “Tor” əməliyyatı beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. “Bu əməliyyat Ukraynanın danışıqlar sonuncu hücumun həlledici olacağına inandırmağa çalışıb - nəticədə isə yüz minlərlə itki və strateji uğursuzluq yaşanıb.

Daha effektiv olmaq üçün...

tidarında olduğunu nümayiş etdirdi. Bu kontekstdə Zelenski daxil olmaqla ordu rəhbərliyinin daha effektiv nəticə doğuracaq hərbi əməliyyatlar planlaşdırdığı qənaətinə gəlmək olar”.

Yunis ABDULLAYEV

Arxeoloji tədqiqatlar: ənənəvi yanaşmalar, yeni çağırışlar

“Arxeologiya tarix elmində çevriliş etdi. Teleskop astronomun görüş dairəsini genişləndirdiyi dərəcədə arxeologiya da tarix elminin üfük sahəsini genişləndirdi. Mikroskop biologiya üçün böyük orqanizmin daxilində ən kiçik hüceyrələrin həyatının olduğunu açdığı kimi, arxeologiya da tarix üçün keçmiş öyrənmək perspektivini yüz dəfələrlə artırdı”.

Gordon Çayld

Arxeologiya nədir?

“Arxeologiya” “arxayos”- qədim, “loqos” - elm mənasını bil-dirən iki yunan sözünün birləş-

Nəhayət, belə bir məqamı da qeyd edək ki, əsrlər boyu torpaq altında yatan qədim yazılı mənbələrin bir çox nümunələri də məhz arxeoloji tədqiqatlar zamanı tapı-

məsindən əmələ gəlib və qədim tarixi öyrənən elm deməkdir. Amma arxeologiyanın bir elm olaraq yaranma tarixi o qədər də qədim deyil. Başqa sözlə, arxeologiya tarixin nisbətən son dönmində yaranan və çox sürətlə inkişaf edən elm sahələrindəndir. XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində arxeologiyanın bir elm olaraq məhz hansı elmlər qrupuna aid edildiyi hələ də polemika mövzusu idi. Bəziləri onu antropologiya ilə birlikdə bioloji elmlər qrupuna, digərləri isə incəsənət tarixi ilə birlikdə incəsənət elmləri qrupuna aid edirdilər. Arxeologiyanın dəqiq və ya humanitar elmlər qrupuna aidliyi ətrafında diskussiya açanlar da az olmayıb. Amma hər cür fikir ayrılıqlarına rəğmən son və qəti sözü də elə arxeoloqlar özləri dedilər. Yəni, dünyanın ayrı-ayrı nöqtələrində arxeoloji tədqiqatlar elə vüsət aldı ki, artıq bu elmin ictimai elmlər sırasındakı yeri daha heç kəs üçün polemika mövzusu olmadı.

Maddi qaynaqlar

Məlum olduğu kimi, bəşər tarixi iki qrupdan olan mənbələr əsasında öyrənilir: 1. Maddi mədəniyyət nümunələri. 2. Yazılı mənbələr. Maddi mədəniyyət nümunələri o mənbələrdir ki, məhz onlar əsasında arxeoloqlar tarixi öyrənirlər. Xatırladaq ki, yazılı mənbələr əsasında ən yaxşı halda bəşəriyyətin son 5000 illik tarixinin (Misir yazılarından sonrakı dövr nəzərdə tutulur) yalnız müəyyən məqamlarını öyrənmək mümkündür. Əslində, hətta yazılı mənbələrin bol olduğu dövrlərin tarixinin öyrənilməsində də maddi qaynaqların geniş surətdə tədqiqata cəlb olunması qaçılmazdır. Yəni, biz yazılı qaynaqlar əsasında Azərbaycan tarixinin olsa-olsa, son 2000 illik tarixini qismən öyrənə bilərik. Nəzərə alaq ki, yazılı mənbələrdəki bir sıra məlumatların özü də kifayət qədər səhih deyil. Məsələn, Strabon yazırdı ki, indiki azərbaycanlıların ulu əcdadları olan albanlar pul tanımır və guya ki, ticarətdə puldan istifadə etmirdilər. Lakin Azərbaycan ərazisində aparılan arxeoloji tədqiqatlar zamanı alban abidələrindən çoxsaylı sikkə nümunələri tapıldı. Hansı ki, onlar içərisində dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində və şəhərlərində zərb olunmuş pullarla yanaşı, çoxsaylı yerli alban pulları da vardır. Bu isə o deməkdir ki, əcdadlarımız olan albanlar nəinki pul tanıyırdı, hətta onların özlərinin zərb etdiyi pullar da tarixi reallıqdır.

Yazılı mənbələrin nisbətən daha geniş yayıldığı orta əsrlər dövrünün tarixini də arxeoloji materiallarırsız tam və əhatəli şəkildə öyrənmək mümkün deyil. Yəni, arxeoloji tədqiqatlar olmadan əsrlər boyu xalqların iqtisadi, siyasi və mədəni həyatında olduqca mühüm iştirakı olan, bir çox iri hərbəi əməliyyatlara şahidlik etmiş şəhər və qalalarımızın tarixini necə və hansı səviyyədə öyrənə bildik?!

laraq elmi dövrüyyəyə gətirilib. Müxtəlif vaxtlarda və müxtəlif yerlərdə arxeoloqların torpaq aşkara çıxarmış olduğu çoxsaylı daş, kağız, papirus, gil qablar, dəri və ağac nümunələri üzərində

işlənmiş çox qiymətli kitabələr bəşər tarixinin bir sıra mühüm problemlərinin aşdırılmasında, sözün əsl mənasında, açar rolunu oynamışdır. Deməli, yazılı mənbələrin mövcud olduğu dövrlərin də tarixini öyrənmək tarixçilərlə yanaşı, həm də arxeoloq alimlərin işidir.

Unudulmuş sahə

45 il öncə elmi rəhbərim, professor Qara Əhmədov dissertasiya mövzusu olaraq Azərbaycanın son orta əsrlər (XIV-XVII əsrlər) keramikasını öyrənməyi mənə tövsiyə edəndə bir çoxları bunu ciddi qəbul etmədi. Onların fikrincə, guya bu dövrün maddi mədəniyyət tarixini araşdırmaq arxeoloqların yox, etnoqrafların işi imiş. Lakin tədricən problemin dərinliklərinə nüfuz edərkən hiss etdim ki, bu sahədə həqiqətən çox ciddi boşluqlar var. Çox keçmədi ki, nəinki postsovet məkanında, hətta Avropanın bir sıra elm mərkəzlərində bu istiqamət prioritet istiqamətlərdən birinə çevrilmiş oldu. Odur ki, 1985-ci ildə Ukrayna Arxeologiya İnstitutunun Elmi Şurasında dissertasiyam çox ciddi elmi yenilik kimi qarşılandı. Nəticədə, elmi əsərim təkcə Azərbaycanda deyil, daha geniş coğrafi bir məkanda etalon əsər kimi qəbul olundu.

Ağsu möcüzəsi

2010-2014-cü illərdə Ağsu şəhər yerində genişmiqyaslı arxeoloji tədqiqatlar apararkən tariximizi dərindən və hərtərəfli öyrənmək yolunda yazılı qaynaqlarla müqayisədə arxeoloji irsin nə dərəcədə böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini və daha geniş imkanlara malik olduğunu bir daha əyani şəkildə görmüş olduq. Hər kəs bir daha hiss etmiş oldu ki, əsas 1734-cü ildə Nadir şah tərəfindən qoyulan və 1806-cı ilədək mövcud olan Ağsu şəhərinin torpaq altında nə qədər sirrləri yatırmış!

Tariximiz qürurumuzdur

Qürurverici haldır ki, Azər-

baycan ərazisində yazıya qədərki və ondan sonrakı tariximizin bütün mərhələlərini tam şəkildə özündə yaşadan olduqca çoxsaylı maddi mədəniyyət abidələri şəbəkəsi mövcuddur. Bu, o deməkdir ki, əcdadlarımız Qədim Daş dövründən başlayaraq tarixin bütün sonrakı mərhələlərində də bəşəri sivilizasiyanın parlaq nümunələrindən ibarət olduqca zəngin mədəni irs qoyub getmişlər. Belə bir məqamı da xüsusi olaraq qeyd edək ki, Azərbaycan arxeoloqlarının zaman-zaman aşkarlayaraq tədqiq etmiş olduqları qədim insan düşürgələri və onlardan toplanan çox zəngin maddi mədəniyyət qalıqları təkcə Azərbaycan tarixinin deyil, bütövlükdə ümumdünya tarixinin bir sıra çox mühüm problemlərinin də öyrənilməsində əvəzsiz töhfə kimi dəyərləndirilir.

XX əsrin 50-ci illərində Azərbaycan ərazisindəki erkən insan məskənlərinin ən çoxu 4-5 min il yaşı olduğu belə şübhə ilə qarşılanırdı. Başqa sözlə, Azərbaycan ərazisində qədim insan

düşürgələrinin olmadığı və burada heç vaxt ibtidai insanların yaşamadığı güman edilirdi. Lakin 50-ci illərdən etibarən istedadlı arxeoloq Məmməd Əli Hüseynovun rəhbərliyi ilə aparılan tədqiqatlar nəticəsində bir-birinin ardınca aşkar olunan qədim mağara düşürgələri o vaxtadək güman edilən 4-5 minillik tariximizi birdən-birə 2-2,5 milyon ilədək qədimləşdirməyə imkan verdi. Azərbaycan ərazisində, həm də məhz Azərbaycan alimləri tərəfindən elmə gətirilən “Quruçay”, “Şomutəpə”, “Leylatəpə”, “Kür-Araz”, “Xocalı-Gədəbəy”, “Bo-yah qablar”, “Muğan” və bir sıra digər arxeoloji mədəniyyətlər təkcə Azərbaycan alimlərinin deyil, bütövlükdə Qafqaz və ona qonşu olan ölkələrin arxeoloqlarının da sonrakı illərdə aparmış olduqları tədqiqatlar üçün bir növ ipucu oldu.

Fəxr edirik ki, Azərbaycan ərazisi dünyada insanın ilkin olaraq məskunlaşdığı ərazilərdəndir. Fəxr edirik ki, ulu əcdadlarımız minilliklər boyu bu torpaqda məskunlaşaraq dünya mədəniyyəti xəzinəsinə layiqli töhfələr bəxş etmişlər. Bəli, biz ulu, həm də şəərəfli tarixi keçmişimizlə fəxr edirik.

Qafar Cəbiyev, AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun İslam dövrü arxeologiyası şöbəsinin müdiri, tarix elmləri doktoru, professor, Əməkdar jurnalist

davamı növbəti sayımızda

İRƏVANDA AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ ÇIXAN “KOMMUNİST” QƏZETİ

əvvəli ötən sayımızda

Qəzetin 3 iyul 1939-cu il tarixdən 8 iyun 1939-cu il tarixinə kimi yenidən müvəqqəti məsul redaktoru Cəfər Vəlibəyov olmuşdur. Qəzetin 9 iyul 1939-cu il, 156-cı nömrəsindən 24 iyun 1939-cu il tarixli 169-cu nömrəsinədək yenidən Əkbər Rza-yevin qəzetin məsul redaktoru kimi adına rast gəlinir. 28 iyul 1939-cu il tarixli 170-ci nömrəsindən yenidən Cəfər Vəlibəyov müvəqqəti redaktor əvəzi olur. Cəmi iki ilə yaxın fəaliyyət göstərən “Kommunist” qəzetinin redaktorlarının 7 dəfə, tez-tez təyin olunub işdən çıxarılması həm də Qərbi Azərbaycanda ana dilində yeganə mətbu orqanı olan qəzetin başı üzərində dolaşan repressiya dalğasının əks-sədası idi. Həmin dövrdə həyata keçirilən repressiyalar Qərbi Azərbaycanda Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitinə, ziyalı potensialına, müxtəlif peşə və sənət adamlarına da böyük zərbələr vurdu. Təkcə İrəvan şəhərində iki minə yaxın azərbaycanlı ziyalı bu amansız repressiyanın qurbanı olmuşdu. Qərbi Azərbaycanda milli mətbuatımızın aparıcı əməkdaşları, görkəmli ziyalılarımız, “Qızıl şəfəq” qəzetinin redaktoru Mustafa Hüseynov, redaksiyanın erməni əməkdaşı, sonralar isə Ermənistan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin təbliğat və təşviqat şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəliləmiş A.Mnatsakanyanın donosu əsasında “türk casusu” kimi ittiham edilərək güllələnmişdir. Qəzetin məktublar şöbəsinin müdiri, şair Abbas Azəri güllələnmiş, qəzetin digər əməkdaşları İbrahim Əliyev, İsmayıl Əliyev, Abdulla Mirzəyev “Kommunist” qəzetinin müxbiri Əkbər Kərimov repressiyaya məruz qalaraq, müxtəlif saxta ittihamlarla aradan götürülmüşlər. Onların ən böyük “təqsiri” mətbuatda xalqın tarixi haqqını müdafiə etmələri idi. Hətta redaksiya ilə əməkdaşlıq edən neçə-neçə tanınmış yazıçı, müxbir, dövlət işçiləri də repressiyaya məruz qalmışdır. Amansız repressiyadan xilas olmaq üçün yazıçı Nəsim Əfəndiyev Azərbaycana köçməyə məcbur olmuş, qəzetin ən aktiv müxbirləri Əbdülməzim Hacılı, Əkbər Kərimov, Mirzə Mirzəyev, dövlət qulluqçusu Hüseyn Münşiyev isə həbs edilmişdir. Bütün fiziki və mədəni təzyiqlərə baxmayaraq, Hüseyn Münşiyev ona qarşı sürülən ittihamlarda özünü günahkar və müqəssir hesab etməmiş, sonradan bəraət alaraq həbsdən azad edilmişdir. Həbsdən azad edildikdən sonra “Kommunist” qəzetinin partiya həyatı şöbəsinə rəhbərlik etmiş, qəzetin səhifələrində bu sahəyə aid yazılarla müntəzəm çıxış etmişdir.

Qəzetin 10 may 1938-ci il tarixli 106-cı nömrəsində “Səhvləri sonundakı düzəltməli” adlı məqalədən məlum olur ki, repressiyalar Qərbi Azərbaycanın Türkiyə ilə həmsərhəd olan Amasiya, Gümrü, Zəngibasar, Vədi-basar bölgələrində yaşayan azərbaycanlılara qarşı daha sərt şəkildə həyata keçirilmişdir. Məqalədə göstərilir ki, konturrevolisioner Amatuni, onun əlaltıları Amatuni, Ter-Qabrialiyan, Hrayr Qalustyan, Amasiya rayonunda böyük miqdarda günahsız adamları konturrevolisioner adlandıraraq partiya sıralarından xaric etmişdir. Qəzetin verdiyi məlumatlardan məlum olur ki, Amasiyada azərbaycanlı əhalinin 34,4 faizini partiya sıralarından amansızcasına xaric etmişdilər. “Ziyançı”, “türk casusu”, “antisovet təbliğatı aparır” və s. bu kimi saxta ittihamlarla repressiyaya məruz qalmışdır. Hətta Qərbi Azərbaycanda azərbaycanlı əhaliyə qarşı repressiyalar o qədər sərt xarakter almışdı ki, milli məsələlərin yenidən alovlanacağından ehtiyat edən mərkəz, bu məsələni Ümumittifaq Kommunist bolşevik Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 1938-ci ilin yanvar ayında keçirilən plenumunda müzakirəyə çıxarmış və bundan sonra Ermənistan Kom-

munist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Amasiya rayonunda qərəzli şəkildə partiya sıralarından xaric edilmiş 24 nəfər azərbaycanlının şikayətinə baxmış və onlardan 17-nin partiya hüququnu bərpa etmişdir. Yoxlama nəticəsində heç bir fakt həqiqəti əks etdirmədiyindən “kulak”, “dövlət əmlakını oğurlayanlar”, “əks-inqilabçı”, “ziyançı” və s. kimi ittihamlarla təqsirləndirilənlər Əli Babayev, Ziyat Həsənov, Həsən Həsənov və başqalarının pozulmuş hüquqları bərpa olunmuşdur.

“Qızıl şəfəq” qəzetinin səhifələrində rast gəlinən imzaların çoxuna “Kommunist” qəzetinin səhifələrində rast gəlinmir. 1938-ci illərdə “Kommunist” qəzetinin fəaliyyətində bir durğunluq hiss olunur. Bu, bir tərəfdən qəzetin redaktoru Mustafa Hüseynovun güllələnməsi və qəzetin bəzi əməkdaşlarının həbsi ilə bağlı idisə, digər tərəfdən repressiyanın pik həddə çatması ilə əlaqədardır. Ümumiyyətlə, 1938-ci illər Qərbi Azərbaycanda Azərbaycan ictimai, ədəbi-mədəni mühiti üçün çox acınacaqlı, kəşməkeşli və ziddiyyətli bir dövr olmuşdur. Amma buna baxmayaraq, Mustafa Hüseynovdan sonra Əkbər Rza-yev kimi yetkin bir redaktorun rəhbərliyi ilə milli mətbuatımızın dəyərli ənənələrinin qəzetin səhifələrində yaşadılmasına səy göstərilmişdir. Ümumiyyətlə, “Kommunist” qəzetində çalışan təcürbəli jurnalistlərin bir qismi qəzetin mədəniyyət şöbəsinin müdiri Adil Axundov, Cavanşir Cəfərov, Bəhlül Məmmədov, Xəlil Səfərov, Sultan Cəfərov və başqaları bu mətbu orqanın sələfi olan “Qızıl şəfəq” qəzetində çalışmışdılar.

Amma repressiyalar o qədər sərt və amansız xarakter almışdır ki, Qərbi Azərbaycanda Azərbaycan ictimai, ədəbi mühitində böyük durğunluq yaratmışdı. Şübhəsiz ki, bu durğunluq Qərbi Azərbaycanda ana dilində yeganə mərkəzi mətbuat orqanı olan “Kommunist” qəzetinin ahəngdar fəaliyyətinin təmin olunmasına da öz mənfi təsirini göstərirdi. Bu, ilk növbədə qəzetin abunə yazılış işində özünü daha qabarıq şəkildə göstərirdi. Belə ki, qəzetin əvvəlki illərlə müqayisədə abunəçilərinin sayı get-gedə azalırdı. Qəzetin Cəmbərək rayonunda 339, Vədi-basar rayonunda 575, Basarkeçər rayonunda 365, Əzizbəyov rayonunda 160, Dərələyəz bölgəsində 141, Qəmərlı rayonunda 184, Gümrü bölgəsində 79, Allahverdi rayonunda 100, Nərimanlıda 62, Qarabağlar rayonunda 110 abunəçisi var idi. Məsələn, Amasiya rayonunda 2 yanvar 1938-ci ilə qədər qəzetin 1150 abunəçisi olduğu halda, 1939-cu ilin may ayına abunəçilərin sayı azalaraq 970 nəfər təşkil etmişdi. Həmin dövrdə Zəngibasar rayonunda da abunəçilərin sayı kəskin şəkildə azalaraq 633 nəfər təşkil edirdi. Hətta vaxtilə qəzet ətrafında 830 fəhlə-kəndli müxbirini birləşdirdiyi halda, 1938-1939-cu ildə onların da sayı kəskin şəkildə azalaraq 500 olmuşdur. Əslində, erməni sovinist dairələrinin Azərbaycan dilli mətbuat orqanına olan ayrı-seçkilik münasibəti qəzetin abunəçilərinin gündən-gündə azalmasına səbəb olmuşdu. Qəzetin tirajı 10000-ə yüksələ bilirdi.

Cəlal Allahverdiyev, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

davamı növbəti sayımızda

“Yeni Azərbaycan” qəzetinə abunə olmaq istəyənlər aşağıdakı yayım şirkətləri ilə əlaqə saxlaya bilərlər:

“Azərpoçt” MMC PDM- 0125984955, 0552004544
“Azərəmtəbuaatıyımı” ASC - 0124411991, 0124404694
“Soma” MMC - 0125940252, 0503336969
“PressInform” MMC - 0703400100, 0504560835
“Qaya” MMC - 0125667780, 0502352343
“Qasid” MMC - 0124931406, 0124938343

F.Ş.Ruhid Hüseynov - 0124349301, 0505357898
“Ziya LTD” MMC - 0124977696, 0503067744

6 aylıq abunə - 79,20 AZN
12 aylıq abunə - 158,40 AZN

Okeanlar: su hövzəsi, oksigen qaynağı

Dünyanın mavi “qatı” ...

Dünyanın 3/4-nü təşkil edən su hövzələrinin ən böyük “təmsilçisi olan” okeanlar həm də nəfəs aldığımız oksigenin əsas “istehsalçısıdır”. Okean yağışı və quraqlığı tənzimləyən qlobal iqlim nəzarətçisidir - bu böyük su hövzələri karbon dövrəninə və beləliklə də, yerdəki istiliyi tə-

dan görəndə, planetimiz onların qarşısına məhz mavi rəngdə çıxmışdı. Planetimizin nə üçün yaşıl deyil, mavi görünməyinə gəlinə, buna səbəb Yer səthinin böyük hissəsinin dünya okeanının mavi suları ilə əhatə edilməsidir.

razlıqda saxlayır. Dünyada cəmi 4 okean var: Sakit okean, Atlantik okeanı, Hind okeanı və Şimal buzlu okeanı. Dünya okeanında su qatının orta dərinliyi 3700 metrdir. Ən dərin nöqtə Marian çökəkliyində yerləşir.

Adətən Yerin ikinci adını “mavi planet” adlandırırlar. Əslində, bu ad təsadüfən yaranmayıb. Belə ki, ilk kosmonavtlar Yeri kosmos-

Sağlam gələcək naminə!

Qida təhlükəsizliyinin təminatı mühümdür...

Düzgün qidalanma insan sağlamlığının ilkin şərtidir. Lakin qidalanmadan öncə daha vacib bir nüans var: Ərzaqların düzgün şəkildə saxlanması, sanitariya qaydalarına riayət edilməsi. Bu fakt qida təhlükəsizliyi nöqteyi-nəzərindən çox vacibdir. Nəzərə alınmalıdır ki, müasir dünyada hər keçən gün qida çeşidliliyi artır - bu çoxçeşidlilik isə heç də faydalı qidaların artımı demək deyil. Əksinə, istehlakçıları çəş-baş salacaq, fərqli, bir çox hallarda isə keyfiyyətsiz qidalar daha çox ortaya çıxmaqdadır.

Məlumdur ki, insana lazım olan 20 amin turşusundan orqanizm yalnız 12-ni sintez edə

bilir. Qalanlarını isə zülallarla zəngin qida vasitələri ilə almalıyıq. Heyvan və bitki mənşəli qidaların tərkibində zülallardan başqa çoxlu bioloji əhəmiyyətli maddələr də var ki, insanlar hələ uzun müddət bundan istifadə edəçəklər. Araşdırmalara görə, məhsul nə qədər təzədirsə, onun keyfiyyəti bir o qədər yüksək

olur. Məsələn, süd sağılan an keyfiyyətli hesab edilir. Bir qədər sonra isə onun qaynadılması vacibdir.

Ölkələrin ərzaq, qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsi qlobal məsələlərdən biridir. Çünki hər bir ölkənin ərzaq təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyin ayrılmaz hissəsidir.

Hər il 600 milyon insan...

Artıq 7 ildir ki, iyunun 7-si Ümumdünya Qida Təhlükəsizliyi Günü

hər 10 nəfərdən 1-nə təsir edir. Ümumdünya Qida Təhlükəsizliyi Günü'nün bu ilki devizi “Qida təhlükəsizliyi: Elm fəaliyyətdədir” adlanır.

nü qeyd olunur. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) son hesabatına əsasən, hər il 600 milyon insan qida ilə ötürülə bilən 200 növ xəstəlikdən əziyyət çəkir. Bu xəstəliyə yoluxanlar arasında isə gənclər üstünlük təşkil edir. Təşkilatın məlumatına görə, qida ilə yoluxan xəstəliklər dünyada

Çarpaz çirklənməyə yol verilməməlidir...

Azad İstehlakçılar Birliyinin sədri Eyyub Hüseynov “Yeni Azərbaycan”a açıqlamasında bildirib ki, qida təhlükəsizliyi təkcə təhlükəsiz qida istehsalı deyil, həm də təhlükəsiz qida istehlakını əhatə edir: “Təhlükəsiz qidalar qida dəyərini itirməmiş, fiziki, kimyəvi, bioloji cəhətdən təmiz və xarab olmamış qidalar hesab edilir. Bioloji təhlükələr arasında qida təhlükəsizliyi üçün ciddi problemlər yaranan və qida zəhərlənmələrinə səbəb olan mikroorqanizmlər isə bakteriyalardır. Buna görə də, hər yerdə, xüsusilə də mətbəxdə çarpaz çirklənməyə yol verilməməlidir. Qida ilə təmasda olan hər şeyə, o cümlədən

kəsmə lövhələrə ciddi diqqət yetirilməlidir”.

Qeyd edək ki, sürətli urbanizasiya, sənayeləşmə və qlobal ticarətin genişlənməsi qida məhsullarının yol boyu keçdiyi mərhələlərin çoxalmasına və risklərin artmasına səbəb olur. Bütün bu problemlərin effektiv həllinə dövlət nəzarəti zərurət yaradır. Azərbaycanı bu sahədə dövlət nəzarətini təmin edən əsas qurumlardan biri Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi (AQ-

ÜMUMDÜNYA QIDA TƏHLÜKƏSİZLİYİ GÜNÜ 7 İYUN

TƏHLÜKƏSİZ QIDA VƏ SAĞLAMLIĞIMIZ ÜÇÜN ƏL-ƏLƏ VERƏK

TA). Agentlik 1 iyul 2018-ci ildən etibarən fəaliyyətə başlayıb. Agentliyin yaradılması Azərbaycanda qida təhlükəsizliyi sahəsində vahid dövlət nəzarətinin təmin edilməsi, əhalinin keyfiyyətli və təhlükəsiz qida məhsulları ilə təmin olunması, həmçinin qida sahəsində beynəlxalq standartlara inteqrasiyanı sürətləndirmək məqsədi daşıyır.

Yeganə BAYRAMOVA

Okeanlar günü...

Yeni araşdırmalar göstərir ki, milyardlarla il əvvəl dünya okeanları bugünkü mavi rəngdə deyil, yaşıl rəngdə olub. Bu kəşf təkcə planetimizin keçmişi haqqında deyil, həm də kainatda yadplanetli həyat axtarışları üçün yeni perspektivlər təqdim edə bilər.

Okeanlarımızın tarixini və keçirdiyi rəng də-

görə, Atlantik okeanının adı yunan mifologiyasının nümayəndəsi titan Atlantın şərəfinə qoyulub. İkinci versiyanın tərəfdarları isə iddia edirlər ki, o öz adına görə Afrikada yerləşən Atlas dağlarına borcludur. Ən “gənc” - üçüncü versiyaya görə, Atlantik okeanı itən sirli Atlantida materikin şərəfinə belə adlandırılıb.

Çox sayda nadir flora və fauna növlərinin yaşadığı Hind okeanı böyüklüyünə görə üçüncü yerdə qərarlaşıb. Tədqiqatçıların fikrincə, burada dəniz səyahətləri təxminən 6 min il bundan öncə başlayıb.

Hind okeanının ilk dəniz səyahətləri olan ərəblər buranın ilk xəritəsini də cızıblar. Onu sonradan Vasko da Qama, Ceyms Kuk da tədqiq edib.

Ən kiçik, ən soyuq və Dünya okeanının bütün hissələrindən ən az tədqiq olunan Şimal buzlu okeanı Arktikada yerləşir. Okean yalnız XVI əsrdən - dəniz səyahətləri zəngin Şərq ölkələrinə qısa yol tapmaq istədikləri vaxtdan tədqiq olunur. Onun orta dərinliyi 1225 metr, maksimal dərinliyi isə 5527 metrdir.

2000-ci ildə alimlər Dünya okeanının beşinci hissəsinin də mövcud olduğunu isbat etməyə müvəffəq olublar. O, Cənub okeanı adlanır və Şimal buzlu okeanından başqa bütün okeanların Antarktida sahillərini yuyan cənub hissələrini özündə birləşdirir. Cənub okeanı üçün dəyişkən hava şəraiti, güclü küləklər, siklonlar xarakterikdir.

yişikliyi başa düşmək təkcə Yer haqqında yeni biliklər vermür, həm də başqa planetlərdə həyat axtarışına yeni istiqamət verə bilər. İndiyə qədər alimlər bütün planetlərdə oksigeni əsas bioloji göstərici kimi qəbul edirdilər. Lakin yeni araşdırma göstərir ki, yaşıl okeanlar da erkən həyat formalarının mövcudluğunun göstəricisi ola bilər. Yeri gəlmişkən, 8 iyun Ümumdünya Okeanlar Günüdür. Okeanoqlar bu günü 1992-ci ildə BMT-nin Rio-de-Janeyroda keçirilən “Ətraf mühit və inkişaf” konfransında elan ediblər.

Yeganə BAYRAMOVA

“Milan”ın futbolçusu “Yuventus”da...

İtaliyanın “Yuventus” komandası “Milan”dan Pyer Kalulunu birdəfəlik transfer edib. AZƏRTAC xəbər verir ki, bu barədə klubun rəsmi saytı məlumat yayıb. 25 yaşlı müdafiəçi ilə 2029-cu ilin yayınadək müqavilə imzalanıb. Fransalı oyunçu ötən mövsümü icarə əsasında Turin təmsilçisində keçirib.

Şotlandiya klubunda yeni baş məşqçi

Şotlandiyanın “Reynçers” komandasının yeni baş məşqçisi məlum olub. AZƏRTAC klubun rəsmi saytına istinadən xəbər verir ki, bu vəzifəyə Rassel Martin götürüldü. Onunla 3 illik müqavilə imzalanıb. İngiltərəli mütəxəssis daha əvvəl ölkəsində “Suonsi” və “Sauthampton” klublarında işləyib.

Benin millisinin futbolçusu “Neftçi”də...

“Neftçi” heyətini yeni futbolçu ilə gücləndirib. Klubdan AZƏRTAC-a verilən məlumata görə, Benin millisinin dayaq yarımmüdafiəçisi Sessi D Almeyda Bakı təmsilçisinə keçib. 29 yaşlı futbolçu ilə 2+1 illik müqavilə bağlanıb. Fransanın Bordo şəhərində anadan olan Sessi D Almeyda eyniadlı klubun yetirməsidir. Fransa, İngiltərə, Portuqaliya liqalarında çıxış edib, son mövsümü Kiprin “Apollon” (Limassol) klubunda keçirib. 34 matçda meydana çıxıb, 1 qo-

“Grand Swiss” turnirinə gedəcək şahmatçılar bəlli olub

Bu ilin sentyabr ayında Özbəkistanın Səmərqənd şəhərində keçiriləcək “Grand Swiss” turnirində iştirak edəcək Azərbaycan şahmatçıları bəlli olub.

AZƏRTAC Beynəlxalq Şahmat Federasiyasının (FIDE) rəsmi saytına istinadən xəbər verir ki, kişilərin yarışında Şəhriyar Məmmədov, Rauf

Məmmədov və El-tac Səfərlı, qadınlara münasib olaraq Günay Məmmədov və Zeynəddin Əliyev isə cəmi 4 okean var: Sakit okean, Atlantik okeanı, Hind okeanı və Şimal buzlu okeanı. Dünya okeanında su qatının orta dərinliyi 3700 metrdir. Ən dərin nöqtə Marian çökəkliyində yerləşir.

faiz artırılıb. Belə ki, mükafat fondu kişilərin yarışına 625 min ABŞ dolları, qadın şahmatçıları üçün 230 min dollar təşkil edir.

Millinin sabiq voleybolçusu “Azərreyl”də...

Qadınlardan ibarət Azərbaycan millisinin sabiq voleybolçusu Şəfaqət Alişanova “Azərreyl”ə keçib. Bu barədə AZƏRTAC-a 34 yaşlı topçayla yeri özü məlumat verib. Onunla 1 illik müqavilə imzalanıb. Ş.Alişanova daha əvvəl də “Azərreyl”in formasını geyinib. O, son olaraq isə 2023-2024-cü illər

mövsümündə “Milli Aviasiya Akademiyası”nda çıxış edib.